

Mimarlık Alanında Akademik Araştırmalar

Editörler

Doç. Dr. Hüseyin Samet Aşıkkutlu

Doç. Dr. Orhun Soydan

Mimarlık Alanında Akademik Araştırmalar

Editörler

Doç. Dr. Hüseyin Samet Aşıkkutlu

Doç. Dr. Orhun Soydan

İmtiyaz Sahibi
Platanus Publishing®

Editör
Doç. Dr. Hüseyin Samet Aşıkkutlu & Doç. Dr. Orhun Soydan

Kapak & Mizanpaj & Sosyal Medya
Platanus Yayın Grubu

Birinci Basım
Haziran, 2025

Yayımcı Sertifika No
45813

ISBN
978-625-6517-98-1

©copyright
Bu kitabın yayım hakkı Platanus Publishing'e aittir. Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Adres: Natoyolu Cad. Fahri Korutürk Mah. 157/B, 06480,
Mamak, Ankara, Türkiye.

Telefon: +90 312 390 1 118
web: www.platanuspublishing.com
e-mail: platanuskitap@gmail.com

Platanus Publishing®

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1.....	5
Mimarlık Dergisi’nde Tarihi Çevre ve Koruma Olgusuna İlişkin Okumalar (2005-2024)	
Büşra Şanlı & Eti Akyüz Levi	
BÖLÜM 2.....	25
Mimarlık Dergisi’nde Tarihi Çevre ve Korumaya İlişkin Okumalar (1984 – 2004)	
Zeynep Simay Gümüşlü & Eti Akyüz Levi	
BÖLÜM 3.....	41
Mekânsal Deneyimlerin Belgelenişi: Bir Kent Anlatısı	
Hande Asar & Zeynep Gür & Şermin Demirtaş	
BÖLÜM 4.....	69
Wall Paintings of Giresun, Yağlıdere, Tekke Village, Sarı Halife Mosque	
Fatma Sedes	

Mimarlık Dergisi’nde Tarihi Çevre ve Koruma Olgusuna İlişkin Okumalar (2005-2024)

Büşra Şanlı¹ & Eti Akyüz Levi²

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir,
ORCID: 0009-0006-8864-2092

² Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fak. Mimarlık Bölümü, İzmir
ORCID: 0000-0003-3113-686X

1. GİRİŞ

Türkiye’de mimarlık alanında olan diğer dergilere göre uzun soluklu yayımlanan *Mimarlık*, ülkemizdeki mimarlığı ve mimarlık mesleğini izleyerek, yayımlanan sayılarında güncel konuları ele alan ve bu çizgisini sürdüren bir dergidir.

İki ayda bir ve yılda altı sayı olarak yayımlanan dergi, mimarlığın farklı yönlerini ele almaktadır. Bunlar; yayımlandığı ayların güncel konuları ve projeleri, çeşitli yarışmalar, tanınmış mimarlar ve yapıları, mimarlığın değişik dönemleri olarak belirtilebilir. Bunlara ek olarak dergi çeşitli kitapların ve haberlerin değerlendirildiği bölümleri de kapsamaktadır.

Mimarlık dergisinde, farklı konu ve alanlarda yayımlanan bu makalelerin konunun uzmanlarınca yazılması önemlidir. Ayrıca; irdelenen konuların özgün olması, farklı bakış açıları getirilmesi, değerlendirilmesi, yurtdışı güncel konuların ve gündemin izlenmesi de dikkat çekicidir.

Dergi, içeriğindeki çeşitlilik yanı sıra okuyucu profili açısından bakıldığında da geniş bir yelpazeye sahiptir. Okuyucu çeşitliliği, derginin konu seçimi, yazım dili ve yayınlarının değerlendirilmesi konusunda önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, Mimarlık Dergisi’nde 2005-2024 sürecinde yayımlanan makalelerin, tarihi çevre ve koruma olgusu çerçevesinde farklı açılardan değerlendirme ve karşılaştırmasının yapılmasıdır.

Mimarlık Dergisi’nin 2005-2024 sürecinde tarihi çevre ve koruma bağlamında yayımlanan makaleleri; yıllara göre ele alınan konular, konuya yönelik yayın sayıları, yazarlar, konularda ele alınan ülkeler ve kentler, ölçek ve işlev gibi farklılıklar göstermektedir. Çalışmada bu konudaki okumalar dönemin olayları ve koruma alanındaki gelişmeler çerçevesinden değerlendirilerek açıklanmaktadır.

Çalışma, Mimarlık Dergisi’nin 2005-2024 sürecinde yayımlanan sayılarını; konu, yayın sayıları ele alınan ölçek ve işlev gibi farklı perspektiflerden yapılan değerlendirmeleri içermektedir. Çalışmada değişik konu başlıkları çerçevesindeki değerlendirmeler öncelikle beşer yıllık süreçler üzerinden ele alınmış, sonrasında bu süreçlerin birbirleriyle karşılaştırması yapılmıştır.

Çalışma kapsamında, Türkiye Mimarlar Odası tarafından yayımlanan derginin süreçteki sayılarına, Mimarlık Dergisi’nin çevrimiçi veri tabanından erişim sağlanarak okuma yapılmıştır. Mimarlık Dergisi’ne ilişkin 2005-2024 süreci tarihi çevre ve koruma çerçevesinde yapılan okumalara ilişkin nicel bilgiler grafikler yardımıyla aktarılmıştır. Nitel bilgiler ise, yayımlanan sayıların yer aldığı döneme ilişkin okumalar, doküman analizi yapılarak sunulmuştur.

Mimarlık dergisine yönelik yapılmış çeşitli araştırmalar irdelendiğinde, konuya yönelik tezler ve makaleler dikkat çekmektedir.

Sabiha Göloğlu, (2011), “*Mimarlık Dergisi’nin analizi: 1980’lerde Türkiye’de mimarlık üzerine bir çalışma*” adlı tezinde; 1980’lerde Türkiye’de mimarlık kuramı ve dönüşümlerini, mimari yayınların bu bağlamdaki rolünü, Mimarlık dergisinin çizdiği çerçeveyi analiz ederek incelemeyi amaçlamaktadır.

Emre Özdemir (2015), “*Modern mimarlık mitlerinin üreticisi olarak reklam: Mimarlık dergisi örneği*” adlı tezinde; reklamın mit olgusunu kullanarak mimarlık kültürel alanıyla kurduğu ilişkileri dergideki reklam sayfaları üzerinden çeşitli yöntemler ile analiz etmiştir.

Özge Evirgen’in (2018) “*Sürelî yayınlarda mimarlık eleştirisi: Mimarlık dergisi örneği*” adlı tezinde; sürelî yayınların, söylem alanları çerçevesinde mimarlık eleştirisine katkılarını eleştirmek üzere, Mimarlık Dergisi özelinde bir inceleme yapılmıştır.

Nazlı Delal Hazar’ın (2024), “*Mimarlık dergisi üzerine bir inceleme (1944-1953): milliyetçilik, modernleşme ve 20. yüzyılın ortalarında Türkiye’de mimarlığın profesyonelleşmesi*” adlı tezinde; Türkiye’de 20. yüzyıl ortasında dönemin mimarlığı, 1944-1953 yılları arasında yayımlanan Mimarlık dergisi çerçevesinde incelenmektedir.

Yapılan bu çalışmalarda; çeşitli dönemlere ve konulara ait incelemeler Mimarlar Odası tarafından uzun soluklu olarak yayımlanan Mimarlık Dergisi kapsamında değerlendirilerek ele alınmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde; çalışmanın amacı, kapsamı, yöntemi, literatürdeki yeri ve kurgusu anlatılmıştır. İkinci bölümünde; Mimarlık Dergisi’nin 2005-2024 yılları arasında yayımlanan sayılarının; konu başlıkları, konuya yönelik yayın sayıları, yazarlar, yazarların ve konuların ele alındığı il veya ülkeler, ele alınan dönem ve işlev gibi başlıklar çerçevesinde incelemesi yapılmıştır. Üçüncü bölümde; farklı başlıklar çerçevesinde yapılan değerlendirmeler öncelikle beşer yıllık süreçler üzerinden ele alınmış, sonrasında ele alınan bu süreçlerin birbirleriyle karşılaştırması yapılmıştır. Farklılıklara sebep olan nedenler okumalar yapılarak belirlenmeye çalışılmış ve aktarılmıştır. Son bölümünde; Mimarlık Dergisi’nin 2005-2024 yılları arasındaki sayılarının tarihi çevre ve koruma bağlamında incelenmesi neticesinde çıkarılan sonuçlar sunulmuştur.

2. MİMARLIK DERGİSİ'NDEKİ TARİHİ ÇEVRE VE KORUMA OLGUSUNA İLİŞKİN MAKALELERİN İRDELENMESİ (2005-2024)

Mimarlık Dergisi'nin 2005-2010 sürecinde yayımlanan sayıları incelendiğinde, derginin amaçlarından biri olan, dönemin güncel konularının tema olarak ele alınması açık bir şekilde gözlemlenmektedir.

Beş yıllık sürece bakıldığında; Mimarlar Odası'nın uzun bir dönemine tanıklık eden derginin 50. yılına özel hazırlanan sergi çalışmalarından, mimarlık müzesi kurma yönündeki çalışmalarına, UIA İstanbul kongrelerinden, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım sürecine, DOCOMOMO Konferansı'ndan, Dünya Mimarlık Günü'ne geniş bir konu yelpazesine sahip olduğu söylenebilir.

Sonraki beş yıllık sürece bakıldığında; ülkede yapılan genel seçimlerin yasal çerçeve ve yapılan yeni düzenlemeler üzerindeki etkilerinin konu alındığı görülmektedir. Bu süreçteki bir diğer önemli konu ise, Venedik Bienali ve Gezi Parkı'dır. Bu konuda meslek odalarına, mimarlara ve mühendislere yönelik konularındaha fazla öne çıktığı söylenebilir.

2015-2020 sürecinde ise; mülteci/sığınmacı sorunu yansımalarının, planlı alanlar imar yönetmeliğindeki değişikliklerin, iktidar söylemlerinin ve bunların kentlere yansımalarının ön plana çıktığından söz edilebilir. Ayrıca bu süreçte; imar barışı, kentsel dönüşüm ve millet bahçeleri gibi konuların da dergi gündeminde ele alındığı görülmektedir. Bu dönemdeki bir başka önemli konu başlığı ise koronavirüs salgınıdır. Bu salgının günlük yaşantının dışında meclis kuruluşlarına yönelik tehdidi de ele alınan konular arasında önemli bir yere sahiptir.

Mimarlık Dergisi'nin son beş yıllık yayınlarına bakıldığında; koronavirüs salgınının süren etkileri, yaşanan İzmir depremi ve sonrasında meydana gelen 11 ili etkileyen ve asrın felaketi olarak nitelendirilen yıkıcı Şubat depremi öne çıkan konu başlıklarıdır.

3. MİMARLIK DERGİSİ'NDE TARİHİ ÇEVRE VE KORUMA OLGUSUNA İLİŞKİN OKUMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ (2005-2024)

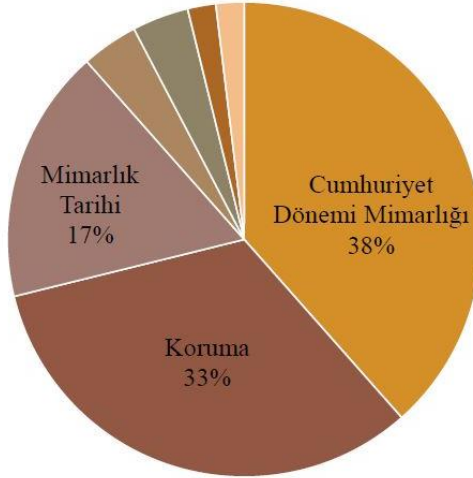
3.1. 2005-2010 Süreci:

Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerin yıl bazında yayımlanan makale sayılarına bakıldığında, beş yıllık süreçte sayıların birbirine nispeten yakın olduğu söylenebilir.

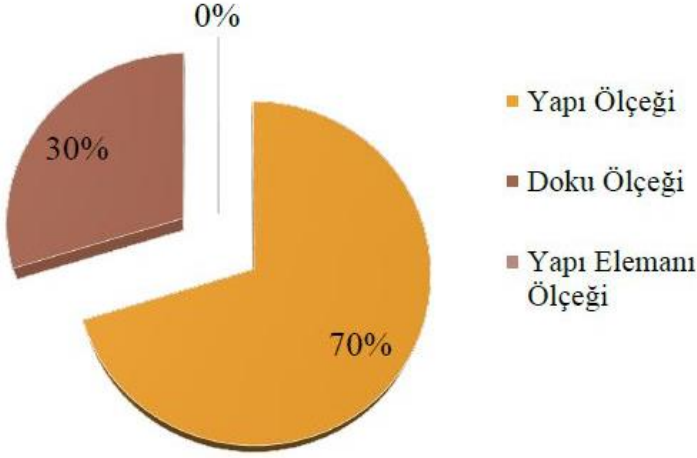

Şekil 1. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerin yıl bazında sayılar (2005-2010)

Tarihi çevre ve koruma konusunda yayımlanmış makalelerde ele alınan konulara ilişkin incelemeler yapıldığında, Cumhuriyet Dönemi mimarlığı konu başlığının daha ön planda olduğu, koruma konulu makalelerin ise ikinci sırada yer aldığı görülmektedir (Şekil 2).

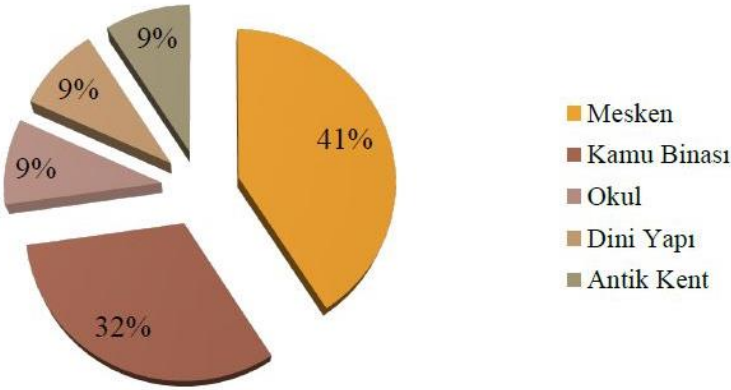

Şekil 2. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde değinilen konular (2005-2010)

Şekil 3. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde ele alınan ölçek (2005-2010)

Çalışma kapsamında incelenen makalelerden tarihi çevre ve koruma olgusunu irdeleyenlerin %70'inin konuları yapı ölçeğinde, %30'unun ise doku ölçeğinde ele aldığı görülmektedir (Şekil 3). Konularda ele alınan işleve yönelik incelemeler yapıldığında ise; %41'inde mesken işlevinin ön planda olduğu algılanmaktadır (Şekil 4).

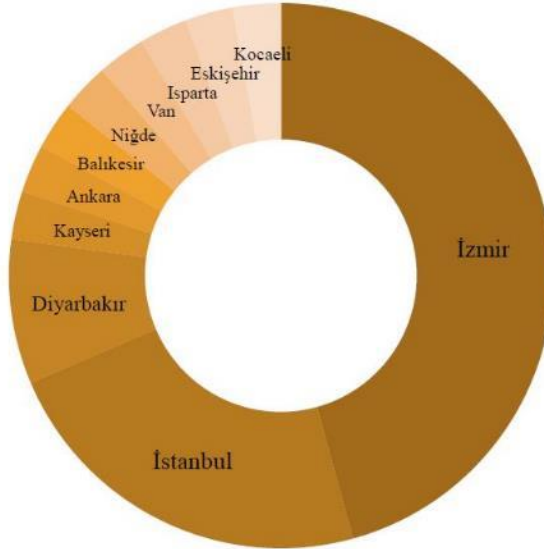

Şekil 4. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde ele alınan işlev (2005-2010)

Çalışma kapsamında, tarihi çevre ve koruma olgusuna ilişkin okumaların yapıldığı makalelerin odaklandığı coğrafi konumlara bakıldığında geniş bir yelpazeden söz etmek olanaklıdır. Bu durumun, derginin de yayım amacında belirtildiği gibi güncel konuların geniş yelpazede ele alınmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Şekil 5. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerin odaklandığı coğrafi konumlar (2005-2010)

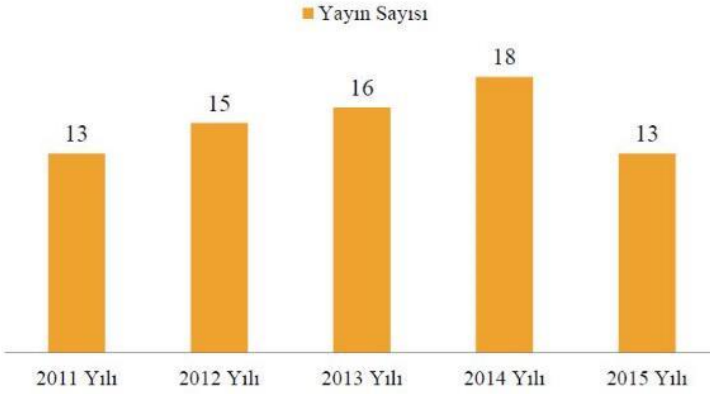
Şekil 6. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde yazarların bulunduğu iller (2005-2010)

Tarihi çevre ve koruma kapsamında incelenen makalelerde yazarların bulunduğu illere ilişkin grafiğe bakıldığında; İzmir ve İstanbul illerinin ön plana

çıkıtığı görülmektedir. Ayrıca, makalelerin odaklandığı coğrafi konumlar ile yazarların bulunduğu illere ilişkin grafikler doğrultusunda iki grafiğin benzerlik gösterdiğinden söz edilebilir.

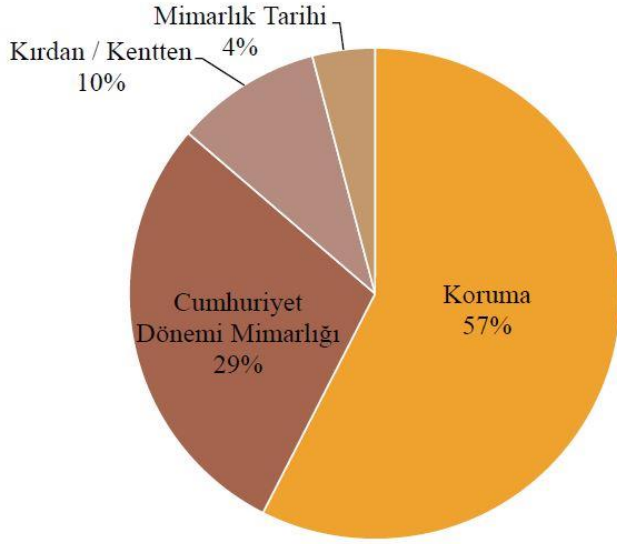
3.2. 2010-2015 Süreci:

Mimarlık dergisinin 2010-2015 yılları arasında yayımlanan sayılarının tarihi çevre ve koruma olgusu çerçevesinde incelemesi yapıldığında, yıl bazında yayımlanan sayılarda yakınlık olduğu belirtilebilir.

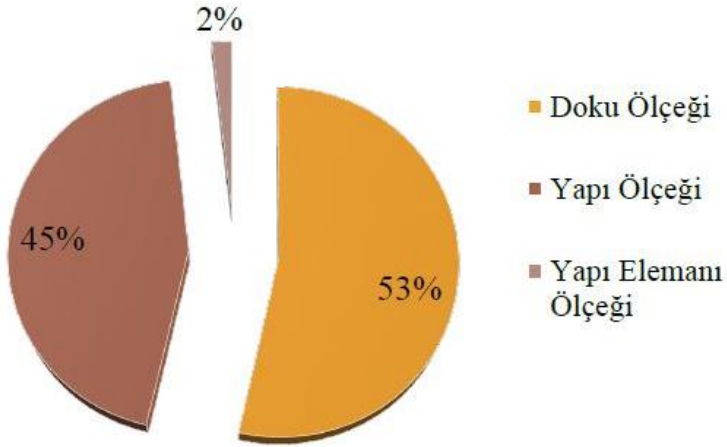

Şekil 7. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerin yıl bazında sayıları (2010-2015)

Dergiye yönelik yapılan incelemelerde bu süreçte ele alınan konu başlıklarına bakıldığında, koruma konu başlığı altında yayımlanan makalelerin sayısının diğer konu başlıklarına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bir önceki beş yıllık döneme göre bu dönemde koruma konu başlığı altında yayımlanan makalelerin sayısında artış olduğu belirtilebilir.

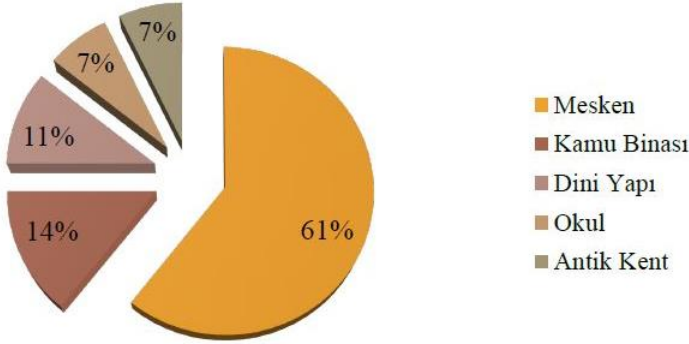

Şekil 8. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde değinilen konular (2010-2015)

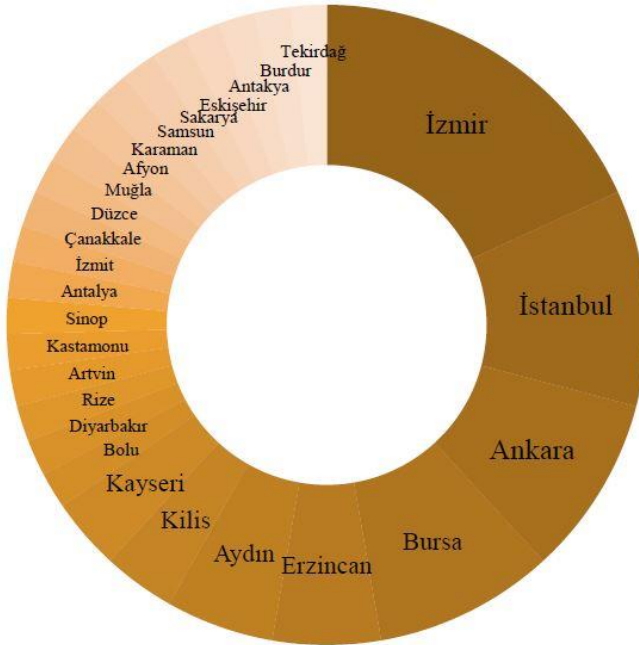
Şekil 9. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde ele alınan ölçek (2010-2015)

Çalışma kapsamında yayımlanan makalelerde ele alınan ölçek ve işleve ilişkin grafikler incelendiğinde, beş yıllık süreçte konuların daha çok doku ölçeği üzerinden incelendiği görülmektedir (Şekil 9). Konularda ele alınan işlev üzerinden incelemelerde ise, mesken işlevinin ön planda olduğu söylenebilir (Şekil 10).

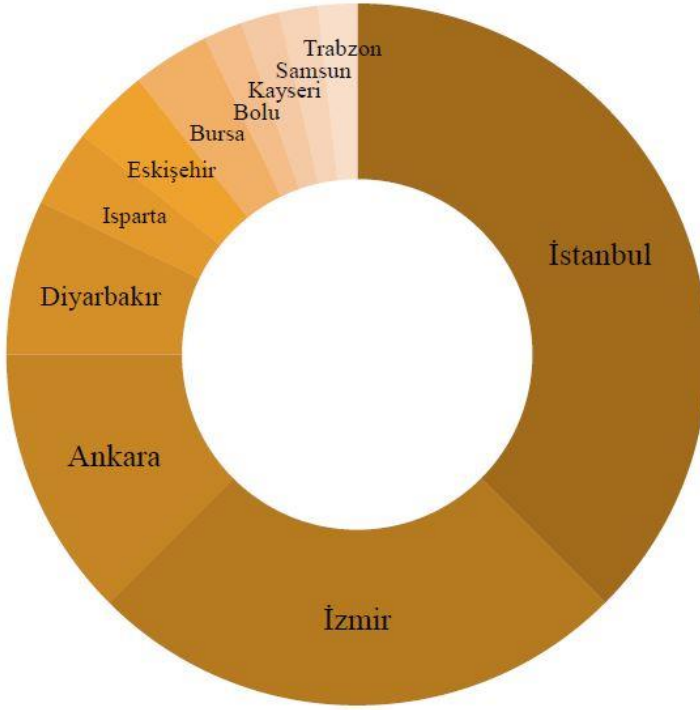

Şekil 10. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde ele alınan işlev (2010-2015)

2010-2015 yılları arası yayımlanan makalelerin odaklandığı coğrafi konumlara ilişkin grafik incelendiğinde, bir önceki beş yıllık süreçte olduğu gibi bu beş yıllık süreçte de ele alınan il çerçevesinde geniş bir yelpazeye sahip olunduğundan söz edilebilir.

Şekil 11. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerin odaklandığı coğrafi konumlar (2010-2015)

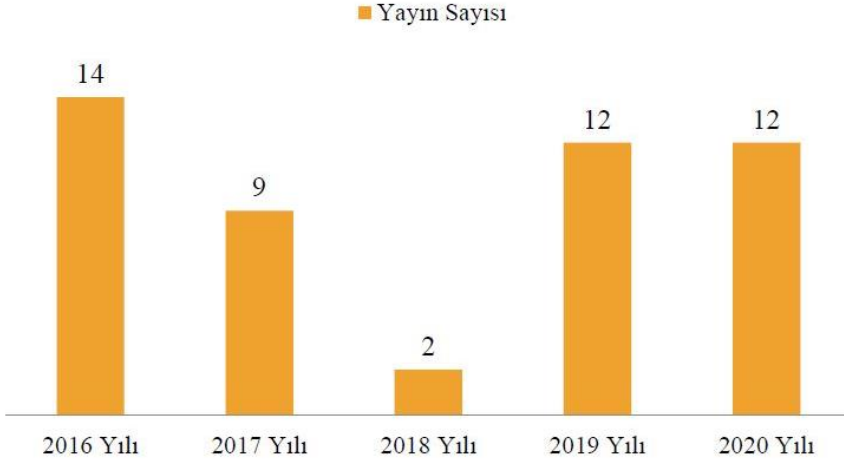

Şekil 12. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde yazarların bulunduğu iller (2010-2015)

Çalışma kapsamında incelenen makalelerde, yazarların bulunduğu illere bakıldığında bir önceki beş yıllık süreçte olduğu gibi, İstanbul, İzmir ve Ankara illerinin öne çıktığı görülmektedir. Makalelerin odaklandığı coğrafi konumlar ile yazarların bulunduğu iller arasındaki ilişkiden bu süreçte de söz etmek olanaklıdır.

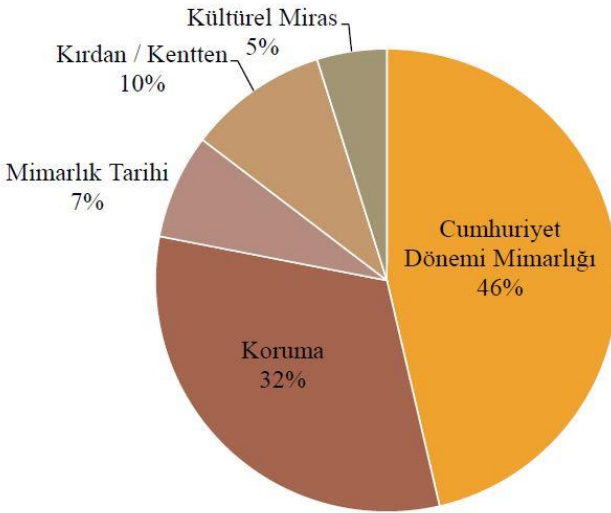
3.3. 2015-2020 Süreci:

Mimarlık dergisinin 2015-2020 yılları arası tarihi çevre ve koruma olgusuna ilişkin okumaları değerlendirildiğinde, önceki beşer yıllık süreçlerde olduğu gibi yayımlanan dergi sayılarının birbirine yakın olduğundan söz edilebilir. Ancak, 2018 yılında tarihi çevre ve koruma olgusuna ilişkin makale içeren sayılarda büyük azalma görülmektedir.

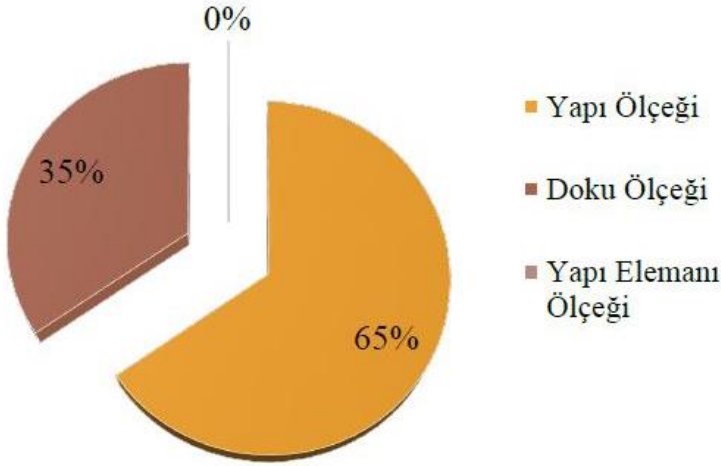
Şekil 13. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerin yıl bazında sayıları (2015-2020)

2018 yılındaki sayılara bakıldığında, tarihi çevre ve koruma konulu makale sayısındaki azalmanın en büyük sebebinin 24 Haziran 2018 seçimleri olduğundan söz edilebilir. Bu süreçteki sayılarda millet bahçelerini, imar barışını ve kentsel dönüşümü konu alan makale sayılarının tarihi çevre ve koruma konulu makalelere göre sayıca daha fazla olduğu gözlenmektedir.

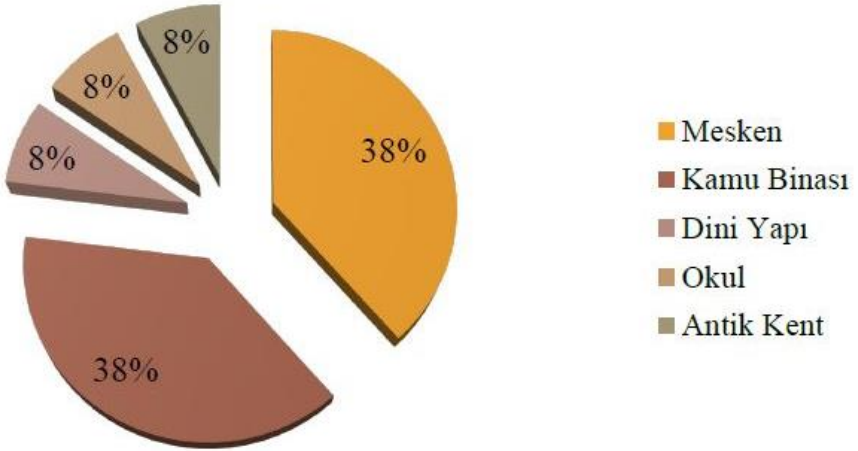

Şekil 14. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde değinilen konular (2015- 2020)

Tarihi çevre ve koruma bağlamında yapılan incelemelerde, bu beş yıllık süreçte Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı konu başlığının diğer konu başlıklarına göre ön plana çıktığı söylenebilir (Şekil 14). Makalelerde ele alınan ölçeğe ilişkin grafiğe bakıldığında, yapı ölçeğinde ele alınan makalelerin sayısının daha fazla olduğu belirtilebilir.

Şekil 15. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde ele alınan ölçek (2015-2020)

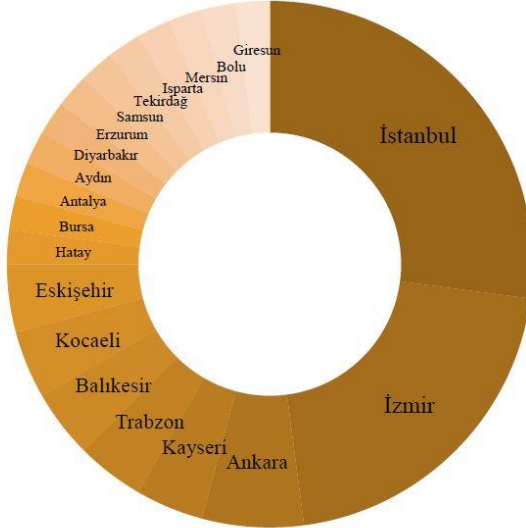
Şekil 16. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde ele alınan işlev (2015-2020)

2015-2020 yılları arasındaki makalelerde ele alınan işleve yönelik grafiğe bakıldığında, mesken ve kamu binası işlevlerinin bu yıllarda da öne çıktığından söz edilebilir.

Şekil 17. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerin odaklandığı coğrafi konumlar (2015-2020)

Çalışma kapsamında incelenen makalelerin odaklandığı coğrafi konumlara ilişkin grafiğe bakıldığında, İzmir, Ankara ve İstanbul illerinin öne çıktığı görülmektedir. Bunda yazarların da çoğunlukla bu illerde yaşıyor olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Şekil 18’de yer alan grafikte öne çıkan illere bakıldığında yazarların yaşadıkları illerle paralellik görülmektedir.

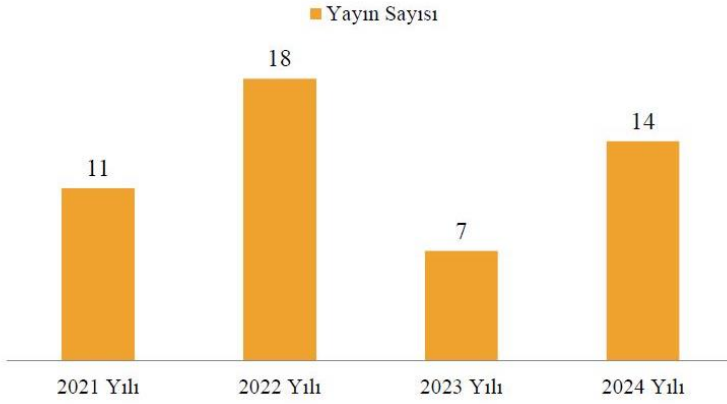

Şekil 18. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde yazarların bulunduğu iller (2015-2020)

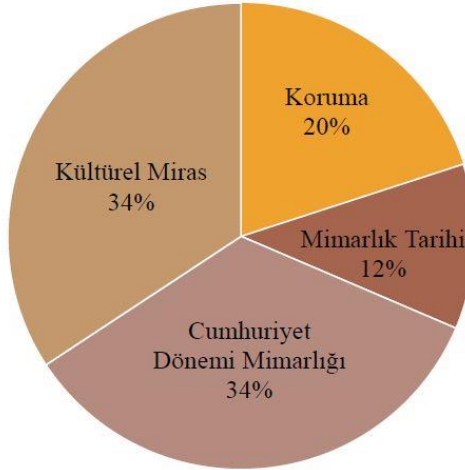
3.4. 2020-2024 Süreci:

Mimarlık dergisinin tarihi çevre ve koruma olgusuna ilişkin 2020-2024 yılları arasındaki okumalarında 2023 yılı dışında dört yıllık süreçte yayınlanan makale sayılarının yakın olduğu söylenebilir.

Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerin yıl bazında sayılarına yönelik grafiğe bakıldığında, 2022 yılındaki yayın sayısının diğer yıllara göre daha fazla olduğu gözlenmektedir (Şekil 19). ICOMOS tarafından 2022 yılı için belirlenen temanın “kültürel miras ve iklim” olmasının, bu bağlamdaki makale sayısının artmasında etkili olduğu belirtilebilir.

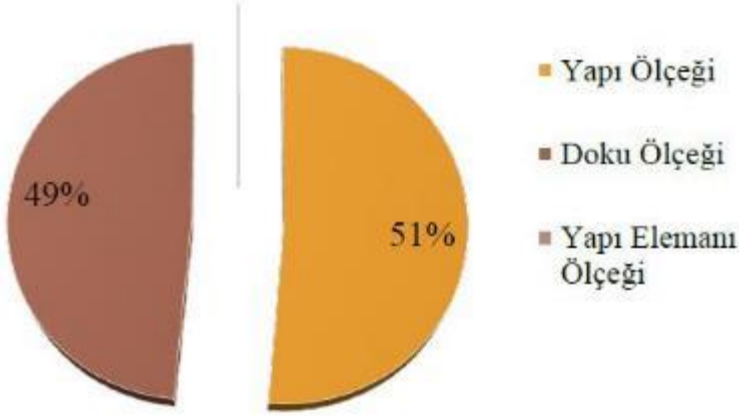

Şekil 19. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerin yıl bazında sayıları (2020- 2024)

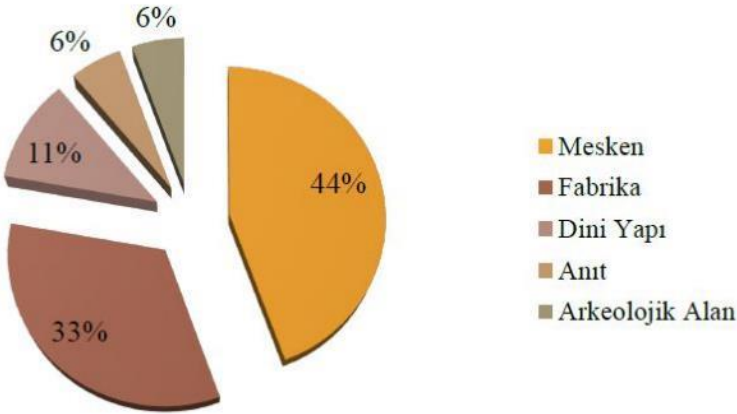

Şekil 20. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde değinilen konular (2020-2024)

Makalelerde değinilen konulara ilişkin grafiğe bakıldığında Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı ve Kültürel Miras konu başlığında ele alınan makalelerin oranının aynı olduğu, bunları Koruma başlığının izlediği görülmektedir.

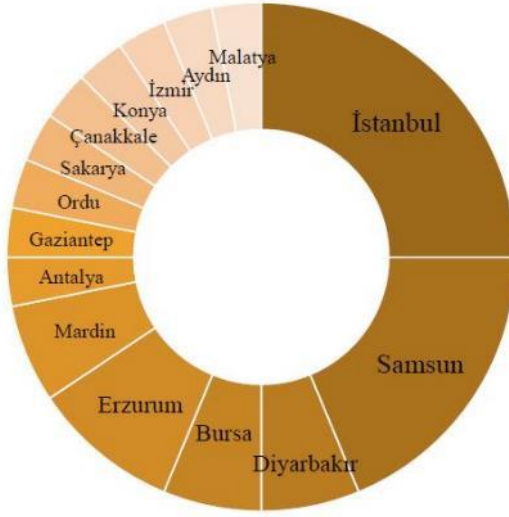

Şekil 21. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde ele alınan ölçek (2020-2024)

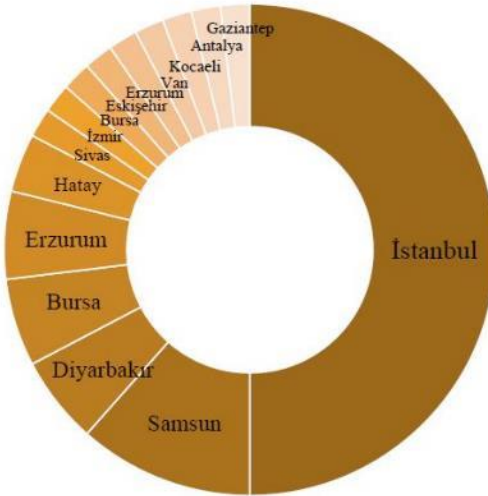
Şekil 22. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde ele alınan işlev (2020-2024)

Tarihi çevre ve koruma olgusu çerçevesinde yapılan okumalarda ele alınan ölçek ve işleve ait grafiklere bakıldığında, son yıllarda yayımlanan makalelerde yapı ölçeğinin ve mesken işlevinin ön planda olduğu söylenebilir.

Şekil 23. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerin odaklandığı coğrafi konumlar (2020-2024)

İncelenen makalelerin odaklandığı coğrafi konumlara bakıldığında, İstanbul, Samsun ve Diyarbakır illerinin son yıllarda diğer illere göre daha çok ele alındığı belirtilebilir. Son dönemde yaşanan yıkıcı depremlerin bu duruma sebep olduğundan söz edilebilir.

Şekil 24. Tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde yazarların bulunduğu iller (2020-2024)

Tarihi çevre ve koruma çerçevesindeki makalelerde yazarların bulunduğu illere bakıldığında ise, önceki beş yıllık süreçlerde olduğu gibi söz konusu yıllar arasında da yazarların bulunduğu il ile konu edilen yerleşim benzerlik göstermektedir.

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Mimarlık dergisinin 2005-2024 sürecindeki tarihi çevre ve koruma olgusuna ilişkin okumaları değerlendirildiğinde; ilk beş yıllık süreçte 58 sayı, ikinci beş yıllık süreçte 75 sayı, üçüncü beş yıllık süreçte 49 sayı ve son dört yıllık süreçte 50 sayı yayımlanmıştır. Tarihi çevre ve koruma olgusuna ilişkin incelenen makalelerin çoğu 2010-2015 yılları arasında yayımlanmıştır. Bu süreçte, 12 Haziran 2011 genel seçimleri ile nispeten eş zamanlı olarak KHK'ler ve yapılan düzenlemelerin ele alınıyor olması bunu şekillendiren etmenlerden olabilir. Ayrıca, koruma alanındaki düzenlemelerin de yine bu süreçteki yayınlarda ele alınması tarihi çevre ve koruma olgusuna ilişkin makale sayısındaki artışın nedeni olarak gösterilebilir. Süreçte dergide yayınlanan alana yönelik makale sayılarına bakıldığında bunun iki (2018) ila 18 (2014, 2022) arasında değiştiği algılanmaktadır.

Tarihi çevre ve koruma bağlamında makalelerde ele alınan konu başlıklarına bakıldığında Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı konusundaki makale sayısının diğer konu başlıkları altında yayımlanan makalelere göre daha fazla olduğu gözlenmektedir. Mimarlık tarihi, kırsal yerleşim, kırdan/kentten, koruma ve kültürel miras dergide ele alınan diğer konu başlıkları arasında olup Cumhuriyet Dönemi Mimarlığından sonra öne çıkan başlıklardır.

2005-2024 yılları arasında tarihi çevre ve koruma konulu makalelerde ele alınan ölçek ve işlevlere bakıldığında, yapı ögesi ölçeğinde ele alınan makalelerin sayılarının az olduğu söylenebilir.

Mimarlık dergisinde yayımlanan makalelerin odaklandığı coğrafi konumlara ilişkin grafiklere bakıldığında, İzmir, İstanbul ve Ankara illerinin diğer illere göre ön planda olduğu ancak, Türkiye'de yer alan diğer illerin de makalelerde ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda dergiye bakıldığında geniş bir yelpazeye ve çeşitliliğe sahip olduğu algılanmaktadır.

Derginin yazarlarının bulunduğu illerin 2005-2024 yılları arasındaki okumalarına bakıldığında, yazarın bulunduğu il ile odaklanılan coğrafya arasında ilişki olduğu belirtilebilir. Yazarların yoğun olarak İzmir, İstanbul ve Ankara illerinde bulunması, bu illere yönelik yayımlanan makale sayılarının da fazla olmasına sebep olmaktadır.

Mimarlık Dergisi'nin yayımlanan sayılarında güncel konuları ele alan ve bu çizgisini sürdüren bir dergi olduğu, yapılan okumalar neticesinde net bir şekilde gözlenmektedir.

KAYNAKLAR

- Evirgen, Ö. (2018). Süreli yayınlarda mimarlık eleştirisi: Mimarlık dergisi örneği. [Basılmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Göloğlu, S. (2011). Mimarlık dergisinin analizi: 1980’lerde Türkiye’de mimarlık üzerine bir çalışma. [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Hazar, N.D. (2024). Mimarlık dergisi üzerine bir inceleme (1944-1953): milliyetçilik, modernleşme ve 20. yüzyılın ortalarında Türkiye’de mimarlığın profesyonelleşmesi. [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Özdemir, E. (2015). Modern mimarlık mitlerinin üreticisi olarak reklam: Mimarlık dergisi örneği. [Basılmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Mimarlık Dergisi (10 Mart 2025). Arşiv <http://www.mimarlikdersisi.com/>

Mimarlık Dergisi’nde Tarihi Çevre ve Korumaya İlişkin Okumalar (1984 – 2004)

Zeynep Simay Gümüşlü¹ & Eti Akyüz Levi²

¹ Mimar, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık A.D. Yüksek Lisans Öğrencisi, ORCID: 0009-0004-9096-9532

² Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü
ORCID: 0000-0003-3113-686X

1. GİRİŞ

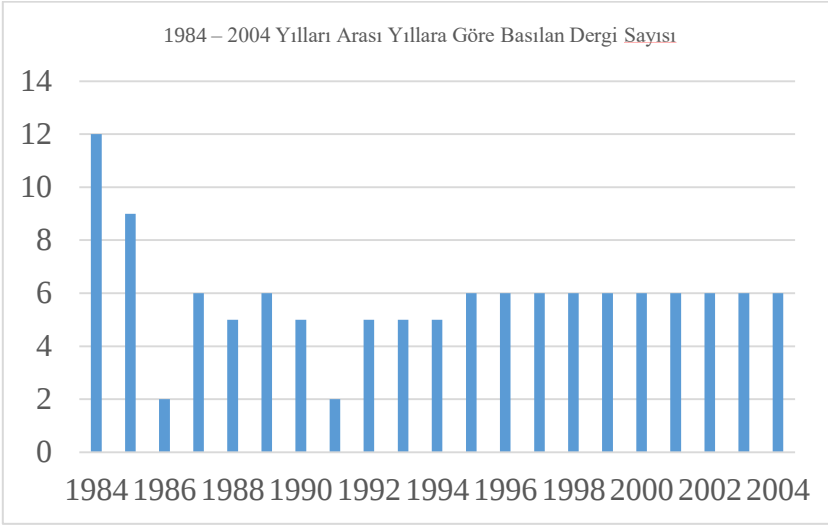
Mimarlık Dergisi, Türkiye Mimarlar Odası tarafından 1963 yılından beri yayımlanan bir dergidir (Mimarlık, 2025). Mimarlar Odası tarafından yayınlanıyor olması, bir sivil toplum örgütünün, toplum ve düzen üzerindeki görüşlerini de mimarlık bağlamında yansıtmaya ve aktarmaya yönelik önemli ortamlar oluşturmaktadır. Özellikle koruma alanında ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından alınan kararların Mimarlar Odası tarafından değerlendirildiği ve topluma aktarılabilirdiği yayınlara olanak tanınması veya özel kişi ve kuruluşlarca yapılan koruma uygulamalarının değerlendirilebildiği bir ortam oluşturmaları ve bunun yine kamuoyuna sunulabilir ölçüde yayımlanması gibi etmenlerden dolayı oldukça kıymetlidir. Bunlara ek olarak henüz koruma uygulaması yapılmamış hatta belki de tescilli bile olmayan keşfedilmemiş alanların tespiti ve korumaya alınmasına yönelik istemleri dile getiren yayınlar yapılması ve bu konuda da benzer şekilde kamuoyunun bilgilendirilmesi, koruma alanında bilinç düzeyini ve duyarlılığı arttırmaya yönelik önemli noktalardan birini oluşturmaktadır. Bu noktada Mimarlık Dergisi, yaklaşık 60 yıllık yayın hayatı boyunca farklı tarihlerde farklı yazarlar ile değişik gündemlere değinen önemli mesleki dergilerdendir. Bu çalışmada 1984 ile 2004 yılları arasındaki 20 yıllık süreç incelenmiştir. Bu süreçte Türkiye'nin içinde bulunduğu toplumsal ve siyasi olaylar mimarlığa bakış açısını da etkilemiş ve dolaylı yollardan ele alınarak o tarihlerde yayınlanmış olan yazıların içeriğini de şekillendirmiştir.

Çalışmanın amacı, belirli bir dönemde tarihi çevre ve koruma alanında dergide oluşturulan makalelerin farklı açılardan irdelenerek yorumlar ve çıkarımlar yapılmasıdır. Yorumlanabilen parametrelerin sunduğu veriler ve sonuçlar dahilinde, koruma alanının nelerden etkilendiği, bu etkilere yönelik nasıl hareket edildiği, incelenen 20 yıllık süreç ile günümüz arasında bağ kurabilme ve koruma alanının gelişimine veya temel değerlerine yönelik benzer maddeler bulabilme gibi sonuçlar çıkarma hedeflenmektedir.

Çalışmanın kapsamı ise; 1984 – 2004 sürecinde Mimarlık Dergisi'nde yayınlanmış tarihi çevre ve koruma konulu makalelerdir. Bu bağlamdaki yayınlar, okuyucuyu bilgilendirmeye yönelik yazılar, sit kararlarına yönelik eleştiriler, arkeolojik miras alanlarının korunması, geleneksel kent dokuları içerisinde veya kırsal dokularda yer alan korunmaya değer yapılar, kentsel doku ölçeğinde kent planlamaları ve şehirlerin yeniden yapımı gibi geniş bir yelpaze oluşturmaktadır.

Çalışmanın yöntemi ise; doküman analizidir. Bu bağlamda Mimarlık Dergisi'nin dijital arşivindeki 1984 ile 2004 sürecindeki makaleleri araştırmak, incelemek, veri analizi yaparak niceliksel ve niteliksel veriler elde etmek, verileri grafik diline dökmek ve elde edilen istatistiksel sonuçları yorumlamak aşamalarından oluşmaktadır.

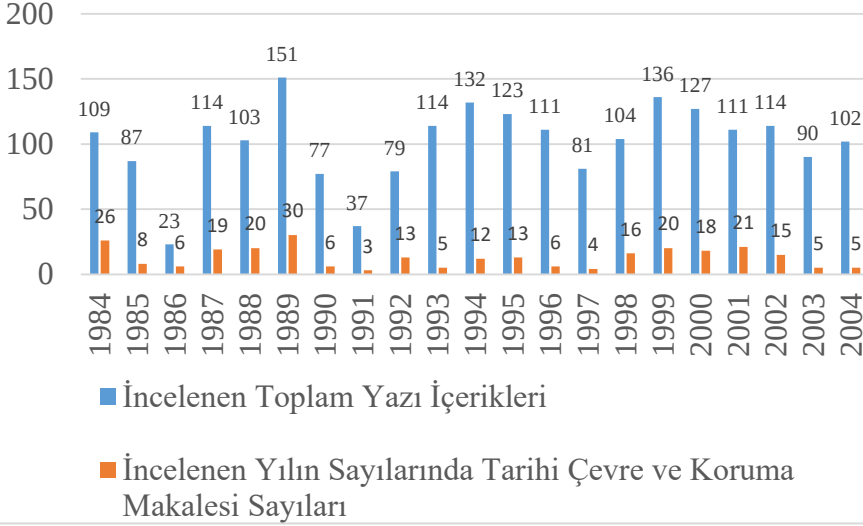
2. VERİ ANALİZLERİ

Grafik 1. 1984 – 2004 Sürecinde Yıllara Göre Basılan Dergi Sayısı

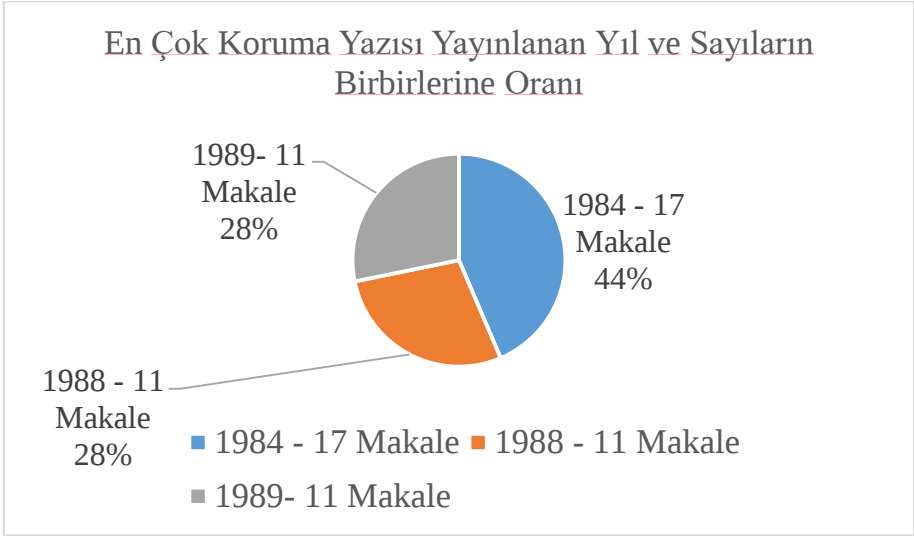
1984 ile 2004 yılları arasındaki 20 yıllık süreçte Mimarlık Dergisi'nin yılda kaç sayı olarak basıldığına bakıldığında en çok sayının 1984 yılında ve 12 sayı olduğu görülmektedir. Bunda, 1983 yılında yayınlanmış olan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun etkili olduğu düşünülebilir. 1992 yılına kadar inişli – çıkışlı bir sayısal süreçten geçen dergi, 1992 yılından 1995 yılına dek yılda beş, 1995 yılı itibarıyla da yılda altı (iki ayda bir) sayı olarak çıkmıştır.

1984 – 2004 Yılları Arasında İncelenen Yazılarda Tarihi Çevre ve Koruma Makalelerinin Tüm Makalelere Oranı

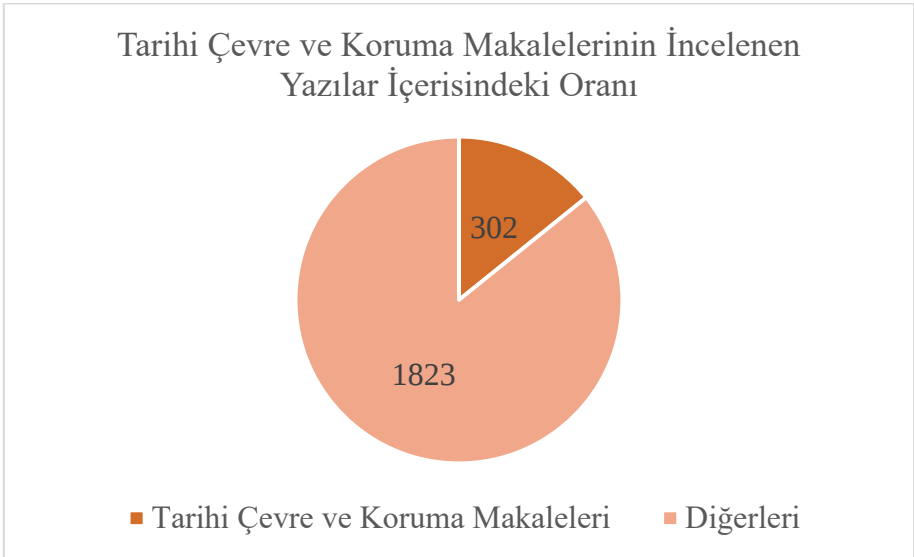

Grafik 2. 1984 - 2004 Sürecinde İncelenen Tarihi Çevre ve Koruma Makalelerinin Tüm Makalelere Oranı

1984 – 2004 yılları arasında Mimarlık Dergisi’nde yayınlanan koruma makalelerinin, tüm makalelere oranına bakıldığında en çok koruma makalesinin 1989 yılında ve en az da 1991 yılında yayınlandığı görülmektedir. Bunun sebebinin 1989 yılında yayınlanan 30 makaleden 11 adedinin 234. sayıda yer alan Trabzon odaklı koruma makaleleri olduğu belirtilebilir. O dönemde Trabzon’a bu kadar ilgi gösterilmesi ve bu kente yönelik koruma makalelerinin artmasının sebebi, 1984 yılında yayınlanmış olan 2981 sayılı İmar Affı Kanunu’nun (Resmi Gazete, 8 Mart 1984) ardından, Trabzon’da yapılan uygulamalar ve buna bağlı olarak karşılaşılan sorunlar ve aynı zamanda 1989 yılında yapılan yerel seçimlerin etkisi olmuş olabilir.

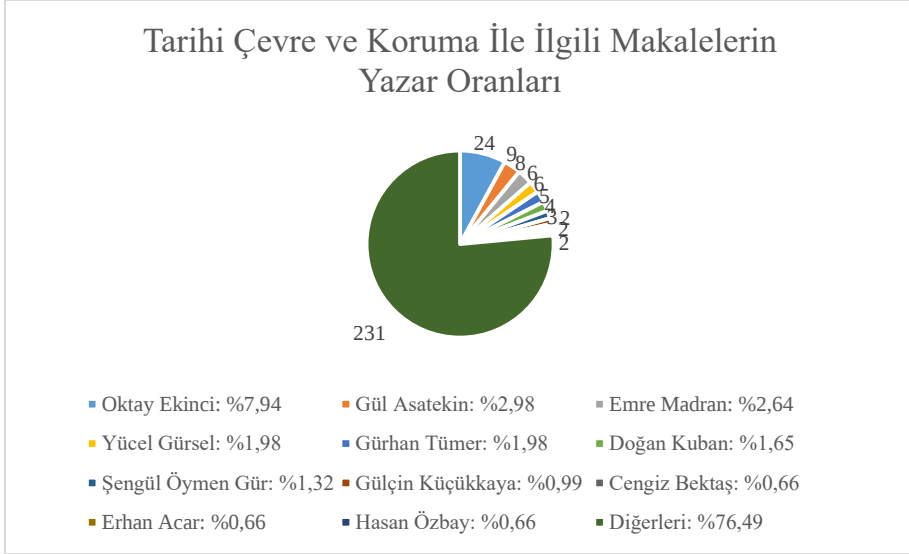
Grafik 3. 1984 – 2004 Sürecinde Koruma İçerikli Yazıların En Çok Yayınlandığı Yıllar ve Sayıları

Grafik 4. 1984 – 2004 Sürecinde Tarihi Çevre ve Koruma Makalelerinin İncelenen Tüm Yazılar İçerisindeki Oranı

1984 – 2004 yılları arasında Mimarlık Dergisi kapsamında yayınlanan makalelerden koruma alanı ile ilgili olanların, tüm yazılar içerisindeki oranına bakıldığında yaklaşık 1/6'lık bir oran görülmektedir. Önceki grafiklerde de görüldüğü üzere (Ör: Grafik 2) farklı yıllarda artış ve azalışlar gösteren koruma makalesi sayısı, genele bakıldığında ortalama her yıl yaklaşık 20 adettir. Fakat

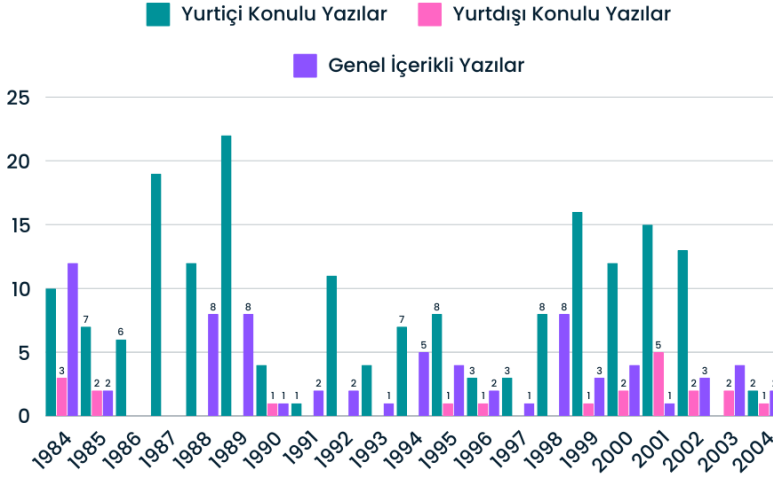
artış ve azalışlar göz önünde bulundurulduğunda; özellikle 1980’li yılların sonu ve 1990’lı yılların başlarında dergide artan koruma makalesi sayısı, 2000’li yıllarda yayınlanan az sayıdaki koruma makalesi sayısının açığını kapatacak oranda fazladır.

Grafik 5. 1984 – 2004 Sürecinde Tarihi Çevre ve Koruma Bağlamında Yazılan Yazıların Yazar Oranları

1984 – 2004 yılları arasında Mimarlık Dergisi kapsamında yayınlanan koruma makalelerinin yazarlarına bakıldığında grafikte de ifade edildiği üzere dokuz yazar diğerlerine göre daha ön planda iken; bunlardan Oktay Ekinci en çok makalesi yayınlanan yazar olmuştur.

İNCELENEN YAZILARIN YURTIÇİ-YURTDIŞI İÇERİKLİ KONU ORANLARI

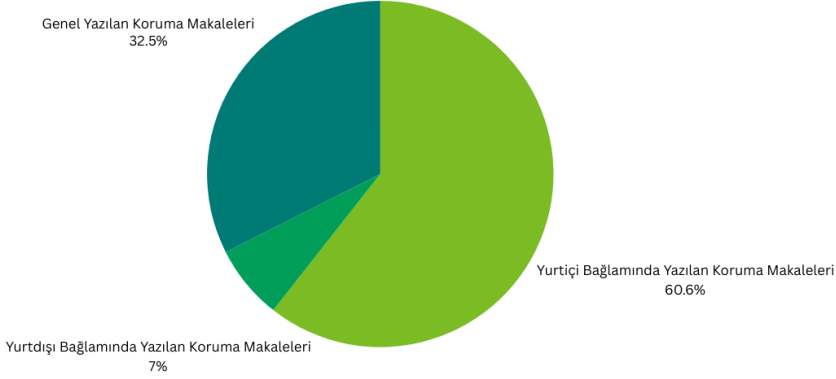

Grafik 6. 1984 – 2004 Sürecinde Yayınlanan Tarihi Çevre – Koruma Makalelerinin Yurtiçi ve Yurtdışı İçeriklilerinin Sayıları

1984 – 2004 yılları arasında Mimarlık Dergisi kapsamında yayınlanan koruma makalelerinin konu içerikleri bağlamında değerlendirmesi yapıldığında yıllara bağlı olarak yurtiçi ve yurtdışı içerikli veya yazarlı makale sayıları farklılıklar göstermektedir.

Yurtiçi içerikli koruma makalelerinin oransal bağlamda çok daha fazla olduğu görülmekle birlikte, konum belirtmeksizin genel içerikli koruma makalelerinin de 1984, 1988, 1989 ve 1998 yıllarında sayıca fazla olduğunu söylemek olanaklıdır. Bu durumun ise; 1983 yılında yürürlüğe giren 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1984 yılında yürürlüğe giren 2981 Sayılı İmar Affı Kanunu (Resmi Gazete, 8 Mart 1984) ve 1989 yıllarında bu kanunlara yönelik yapılan uygulamaların gündeme gelmesi gibi eleştiriler ve 1989 yılında yapılan yerel seçimler üzerinden şekillendiği söylenebilir.

T A R İ H İ Ç E V R E V E K O R U M A M A K A L E L E R İ N İ N
B A Ğ L A M L A R I

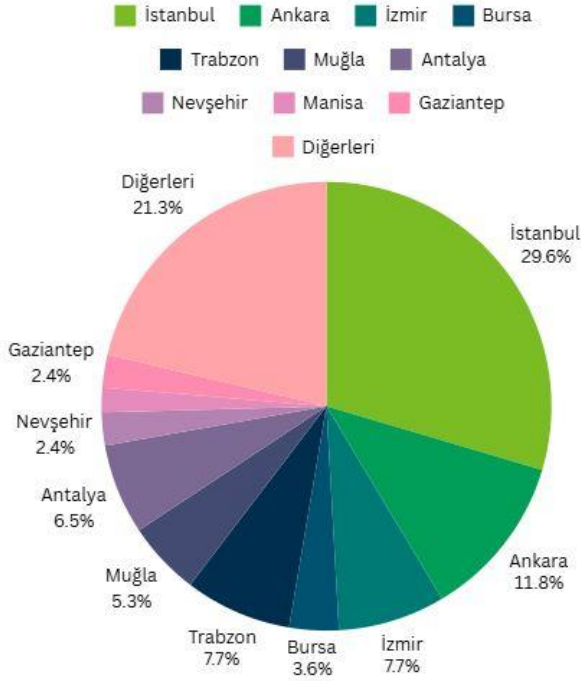

**Grafik 7. 1984 – 2004 Sürecinde Yayınlanan Tarihi Çevre - Koruma Makalelerinin
Yurtiçi, Yurtdışı ve Genel İçeriklilerinin Oranları**

**Tablo 1. 1984 – 2004 Sürecinde Yayınlanan Tarihi Çevre ve Koruma İçerikli Yurtiçi
Makalelerin Odaklandığı Şehirler Tablosu**

	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
İstanbul	4	3	3	12	2	3	0	0	7	0	0	3	2	1	4	4	1	1	0	0	0
Ankara	3	5	1	0	0	3	1	0	2	2	0	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0
İzmir	0	0	1	5	1	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0
Antalya	1	0	1	0	1	1	0	1	0	0	1	1	0	0	1	1	1	1	1	0	0
Bursa	2	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Mersin	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Trabzon	0	0	0	0	0	11	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0
Kütahya	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Muğla	0	0	1	0	3	0	0	0	0	0	2	1	0	0	1	0	1	0	1	0	0
Balıkesir	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gaziantep	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Batman	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Tokat	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Aydın	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Edirne	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Neveşehir	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Samsun	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
Hatay	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Canakkale	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0
Kayseri	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0
Amasya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kastamonu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Sivas	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Konya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Eskişehir	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Malatya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ardır	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GAP	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ordu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Adana	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0
Erzurum	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Ağrı	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Samsun	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Burdur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Denizli	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Manisa	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tablo 1'deki veriler, 1984 – 2004 yılları arasında yurtiçi içerikli yazılan koruma makalelerinin hangi şehirlerde kaçar adet yazıldığını saptamak üzere oluşturulan analizin ifadesidir. Yıllara göre farklılık gösteren konu içerikli şehirler ve makale sayılarının, yapılan analizlere ve ifadelerine göre İstanbul, Ankara, İzmir, Trabzon gibi şehirlerde yoğunlaştığı söylenebilir.

Grafik 8. 1984 – 2004 Sürecinde Yayınlanan Tarihi Çevre ve Koruma İçerikli Makalelerde Yurtiçinden Ele Alınan Kentler

Grafik 8, yurtiçi makalelerde en fazla ele alınan ilk 10 şehir ve diğerleri olarak ayrıldığında 1984 – 2004 yılları arasında dergide yayınlanan koruma makalelerinin yüzdesini anlatmak üzere hazırlanmıştır.

3. VERİ ANALİZLERİNİN NİCEL DEĞERLENDİRMESİ

1984 – 2004 sürecinde çalışmanın arşiv taramasında 2125 adet yazı yer almaktadır. Bu yazıların yalnızca 302 adedi tarihi çevre ve koruma alanlarına yönelik içeriklerden oluşmaktadır. Oran olarak yaklaşık %14'lük bir değeri ifade eden tarihi çevre ve korumaya yönelik makaleler, farklı tarihlerde yoğunluk göstermektedir. Tarihi çevre ve koruma makaleleri özelinde incelendiğinde en çok makalenin yayınlandığı yıllardan ilki %44'lük oranla 17 koruma alanı makalesi yayınlanan 1984 yılı, ikincisi %28'lik oranla 11 makale yayınlanan 1988 yılı ve üçüncüsü de %28'lik oranla 11 makale yayınlanan 1989 yılıdır. Yıl bazında bakıldığında en çok koruma alanı makalesi yayınlanan bu yıllar; Türkiye'de şu an büyükşehir olan şehirlerin ön plana çıktığı ve koruma konuları bağlamında gündeme geldiği yıllardır. 1984 yılında en çok İstanbul, 1988 yılında en çok Muğla, 1989 yılında en çok Trabzon olmak üzere; Ankara, Bursa, İzmir, Antalya, Manisa, Aydın, Eskişehir, Gaziantep, Tokat ve Kütahya illerinin de

gündeme alındığı yıllar olmuştur. Özellikle 1987 yılı olmak üzere 1980’li yıllarda gündemde olan yeniden yapım döneminin etkileri ile birlikte bankalar, idari binalar, kurum binaları, dernekler, vakıflar, havaalanı gibi yapıların projelerinin yeni yapım süreçleri gündemdedir. Büyükşehirlerde yer alan hükümet konaklarının yapımı, 1987 yılının uluslararası konut yılı olması, benzer tarihlerde kooperatiflerin kurulması ve revaçta olması gündemde olmuştur. Bu gibi konuların ön planda olduğu yıllarda kentlerin yerleşeceği yeni yerler üzerinden kent planlaması tartışmaları ile buna yönelik koruma yaklaşımları gündeme gelmektedir. 1989 yılı konuları hem 1980’li yılların sonu olması bağlamında bazı toplumsal olayların şekillenmesi ve değişmesi hem de 1990’lı yıllara geçiş olması açısından daha karma konulara tanıklık eden bir yayın yılı olma özelliği taşımaktadır. 1989 yılında yayınlanan makale içeriklerine bakıldığında; ülkede yükselişe geçen turizm sektörünün gündeme alındığı, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi kavramların gündeme gelmesiyle kadın mimarların yer aldığı görülmektedir. Bunlar dışında, gecekondu sorunları ve bunlardan bağımsız olarak ülkenin teknolojiadaki konumunu yansıtabilecek bir yerden mimarlığın bilgisayar ortamı üzerinden dijitale yönelişini ifade eden makaleler dikkat çekmektedir. 1990 yılında mimarlık alanına daha kuramsal yaklaşımlar ile bakıldığı, bu gibi konuların gündeme geldiği görülmektedir. Aynı zamanda öğrenci projeleri bu yıllarda Mimarlık Dergisi’nde fazlasıyla yer almaya başlamaktadır. Öğrenci projeleri ve tanınan özel firma projeleri ile kentlerin yeniden inşası sürecinde yapıların yeniden yapımları yarışma projeleri fikirleri ile değerlendirilmekte ve bunlar yayın aracılığıyla okurlarla paylaşılmaktadır. 1992 yılında Mimar Sinan ve eserlerine yönelik konular gündeme gelmişken, 1994 yılında korumaya yönelik kurul kararlarının değerlendirilmesi yönünde eleştiri yazıları daha çok görülmüştür. 1995 yılında daha küçük ölçeklerde şehir bazına inilerek Muğla, Gaziantep gibi illerin geleneksel dokuları üzerinde koruma konuları; 1996 ve 1997 yıllarında ise İstanbul ve Bursa başta olmak üzere kent ölçeğinde yerleşimler ve koruma alanları dergide yer bulmuştur. 1998 ve 1999 yıllarında da koruma kararlarının, kurulların, siyasi süreçlerin daha çok konuşulduğu korumaya bakış açısının sit alanları, bilimsel olma ve özerk olma durumları üzerinden değerlendirilmesi ve bu bağlamlarda alınan kararların eleştirisi üzerine hem ülke hem de şehir ölçeğinde yazılar yaygınlaşmıştır. 2000 yılında Tarihi Kentler Birliği’nin kurulması ve 2001’de de Avrupa Tarihi Kentler Birliği’nin üyesi olması şehir ölçeğinde koruma çalışmalarının yazın alanına da yansımaları artırmıştır. Oran olarak bakıldığında 20 yıllık süreçte yayımlanan 302 yazının 73’ünü yalnızca korumanın gerekliliği ve yöntemine yönelik makaleler oluşturmaktadır. 183’ünü yurtiçinden koruma örnekleri ve yaklaşımları, geri kalan 21’ini ise yurtdışı bağlamı yazılar meydana getirmektedir. Anadolu yerleşimlerinin ele alındığı makalelerin en çok yayınlandığı yıl olan 1989, ardından da 1987 yılı, Türkiye’nin yeniden inşa süreci, 1980’li yılların siyasi –

politik ortamı ve derginin önemli yazarlarından Mimarlar Odası Eski Başkanı Oktay Ekinci'nin mesleki kimliği, gazete yazarlığı ve siyasi kimliği ile aktif rol oynaması ile dikkat çekmektedir. Yeniden inşa süreçlerinde kent planlamasının önemi ve buna ilişkin koruma yaklaşımları, bunlara ek olarak koruma yönteminin ilkelerini oluşturan kültürel anlamda devamlılık ve en çok da 1989 yılında gündeme gelen Trabzon şehri ve koruma tartışmaları ön plandadır. Aynı şekilde 1987 yılında da Mimar Kemalettin'in öncesi ve sonrasına yönelik mimaride görülen etkiler, İzmir ve İstanbul özelinde yoğunluklu olmakla birlikte koruma yaklaşımlarının kent ve yapı ölçeğinde değerlendirmeleri dikkat çekmektedir. Özellikle Taşkılla yapısı ve İzmir Kent Kimliği konuları gündemde yer almıştır.

1984 ile 2004 sürecinde yayınlanan tarihi çevre ve koruma bağlamı makale incelemelerinde yazarların yazım oranlarına bakıldığında %7,94'lük oran ve toplamda 24 makale ile Oktay Ekinci ilk sırada yer almaktadır. Onu dokuz makale (%2,98) ile Gül Asatekin, sekiz makale (%2,64) ile Emre Madran, altı makale (%1,98) ile Yücel Gürsel ve Gürhan Tümer, beş makale (%1,65) ile Doğan Kuban, dört makale (%1,32) ile Şengül Öymen Gür, üç makale (%0,99) ile Gülçin Küçükkaya, iki makale (%0,66) ile Cengiz Bektaş, Erhan Acar ve Hasan Özbay, 231 makale (%76,49) ile de diğer tüm yazarlar bu arşiv araştırmasında yer almaktadır.

Bulundukları coğrafyaların ve dönemin toplumsal durumlarının etkisinde olan kentler ve yapılar bu 20 yıllık süreçte mimari anlamda da etkilerini göstermiştir. 1980'li yıllardan 2000'li yıllara gelirken teknolojinin gelişmesi ve iletişimin de kolaylaşmasının etkisi ile birçok konuda olduğu gibi mimaride de evrensel karar ve yargıların oluşmaya başladığı bir dönemden söz edilebilir. Koruma alanı özelinde değerlendirildiğinde %32,5'lük kısmı genel yargılar ve kararlar üzerinden koruma alanında değerlendirilse de, kalanı belli yerlere özgü, bağlamı daha dar alan ve yapı değerlendirmelerinden oluşmaktadır.

4. NİTEL DEĞERLENDİRMELER VE YORUMLAR

Koruma alanında yazılan kararlardan, yapılan çalışmalardan genel içerik olarak söz eden yazıların en fazla 1984 yılında olmasının sebebi, 1983 yılında yayınlanmış olan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun henüz ilan edilmiş olması ve ülke gündeminde yer alıyor olması olabilir. Türkiye'de koruma konusunun gündemde olması ve koruma kavramının "Eski Eser" (Resmi Gazete, 6 Mayıs 1973) tanımından "Kültür Varlığı" tanımına evrilmiş olmasının beraberinde getirdiği tartışmalara konu olması kaçınılmaz olmuştur (Resmi Gazete, 23 Temmuz 1983). Genelden özele inilen ve şehir bağlamında koruma içerikleri yazılan yazılarda özellikle diğer şehirlerden önce ilk etapta İstanbul, Ankara gibi büyükşehirlerin merkeze alındığı konulara rastlanılmaktadır. Büyükşehirlerin öncelikli olmasının sebebi de, 1980'ler sonrası yeni bir Türkiye hayali ile yapılan atılımlar, farklı sektörlerdeki gelişmeler ve bu

bağlamda mimarlık sektörünün de değişimi ve gelişimi olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla teknolojik, ekonomik ve siyasi anlamlarda olanakların daha çok olduğu ve Türkiye’deki gelişmelerin diğer ülkelere en kolay ve etkili şekilde aktarılabilceği kentler olması sebebiyle de büyükşehirler öncelikli olmuştur.

1986 yılı itibariyle Mimarlık Dergisi kapsamındaki yazılarıyla daha çok ön planda olan Oktay Ekinci, özellikle 1998 – 2000 arasındaki dönemde en çok yazısını yayınlamıştır. Bunun sebebi ise; bu üç yıllık dönem içerisinde koruma kurullarında alınan kararlar, uygulamalar ve bu müdahalelerde siyasetin yerinin oldukça dikkat çekici olmasıdır. Bu karar ve uygulamalara yönelik eleştiri ve önerilerin tartışıldığı özellikle Mimarlar Odası bünyesinde gerçekleştirilen toplantılar, bildiriler, basın açıklamaları vb. veriler, Mimarlık Dergisi kapsamında yazı olarak yayınlanmıştır. 1998 yılında koruma kurulu kararlarının, bakanlık denetiminde olacak şekilde kamuoyu ile de paylaşılması ve bu paylaşımın sonucu olarak toplumun ve meslektaşların koruma konusundaki bilincinin artabileceği yönünde öngörülerle bir öneride bulunulmuştur (Ekinci, 1998). 1999 yılında ise İstanbul, Akseki ve Karadeniz bölgesine yönelik makalelerde sit kararları konusuna değinilmiştir. Özellikle Karadeniz’in önemli bir gündem konusu olduğu makalelerden birinde Fırtına Vadisi için 1998 yılında alınan kurul kararının, 1999 yılında tekrar değerlendirilmek üzere reddedildiği ve bu durumun diğer uygulamalara örnek olması amacıyla yayınlandığı doğrultusunda bir aktarım yapılmıştır (Ekinci, 1999). 2000 yılında ise; birbirinden ayrı konularda koruma konusu ele alınmış, 2000 yılının gelişiyile birlikte mimarlık, planlama ve koruma konularının daha önemli duruma gelmesi ve buna yönelik çalışmaların düzenlenmesi yönünde yazılar yayınlanmıştır. Bu bağlamda “2000’lere başlarken İnadına Mimarlık, İnadına Planlama” (Ekinci, 2000a), “Tarihi Kentler Birliği Kuruldu” (Ekinci, 2000b) gibi başlıklarla yayınlanan yazılarda, dönemin siyasi etkisi ve gücünün müdahale ve kararları ile mesleğin asıl denetleyicisi olabilecek Mimarlar Odası gibi kurumların önerilerinin göz ardı edildiği de gündeme getirilmiştir. Özellikle 2000’li yılların gelişiyile birlikte teknoloji alanında yaşanması beklenen gelişimlerin, mimari anlamda da yansımalarının sorgulanması ve buna yönelik yayınlar yapılması, yazılar yazılması dikkat çekicidir.

Özellikle 2000’li yılların başarılarıyla beraber çokça gündeme gelmeye başlayan “korumama” kavramının Oktay Ekinci’nin bir yazısında da geçtiği üzere; siyasi politikaların etkisiyle alınan kararlara yönelik bir ifade olarak ortaya atıldığından söz edilmektedir (Ekinci, 2000c). Dönemin siyasi güçleri ve bu güçlere bağlı alınan ranta yönelik kararlarla şekillenebilen uygulamalar, bu uygulamaların önünü açmak üzere şekillenen kararlar ve bu durumun bir döngü olarak ilerlemesi; mimarlık alanı bağlamında düşünüldüğünde bu süreç içerisinde asıl yetkili ve ilgili kurumların göz ardı edilmesi gibi konular gündeme gelmektedir.

1980’lerde yaşanan olaylar, yönetici birimler, dönemin bakış açısı, topluma yansımaları; mimarlık dahil olmak üzere birçok alanda kendini gösteren etkilerden olmuştur. Bu süreç içerisinde özellikle 1982’de yürürlüğe giren Turizm Teşvik Kanunu ile birlikte turizm konularının önem kazanması, buna yönelik ekonomi içerikli atılımlar yapıldığı bilinmektedir (Resmi Gazete, 16 Mart 1982). Bu yaklaşımlar koruma alanını da etkilemiş ve turizme yönelik alınan kararlarla beraber koruma alanına konu edilebilecek yapıların “korunamaması” süreci gündeme alınmıştır. Yalnızca yapı ölçeğinde değil, aynı zamanda kentsel ölçekte de tarihi bir doku içerisinde turizm etkisiyle eklenen büyük otellerin silüeti bozması gibi durumlar da bu konunun gündemini oluşturmaktadır. Örneğin; Oktay Ekinci’nin de ifade ettiği üzere: “...İstanbul’daki Park Otel, Gökkafe, Conrad, Swiss Otel gibi hem kentsel dokuyu ezen, hem özgün silüeti parçalayan, hem de topluma ait ve kent kültürüyle bütünleşmiş tarihi nitelikli yeşil alanları işgal eden tesisler Turizm Teşvik Yasası’nın ilk ürünleri oldular” (Ekinci, 2000c). Koruma alanında alınacak kararlarda ve denetimlere yönelik uygulamalarda Mimarlar Odası’nın konumu, yetkisi özellikle 1990’lı ve 2000’li yıllarla beraber gündeme gelen “denetim” konusu, sit kararları ve kapsamaları tartışma konusu olmuştur. Özellikle 2001 yılında İzmir şehrine odaklanan yazılarda, hem arkeolojik alanların koruma konuları bağlamında Efes’ten (Özgönül, 2001) hem de sivil yapılar bağlamında Kemeraltı’ndan söz edilmektedir (Ekinci, 2001; Taner, 2001). Sayısal değerler bir yana, nitel değerlendirmeler kısmında da görülmüştür ki, 20 yıllık süreç içerisinde bile birbirinden farklı bölge ve şehirlerin farklı dönemlerde ön plana çıkma durumu değişebilmektedir. Bu süreci besleyen etmenler bulunduğu coğrafyanın koşulları olmakla birlikte; toplum yapısı, bilinç düzeyi, siyasi güç, her yere uygulanabilirmiş gibi alınan genel kararlar, bağlamına göre hareket edilmeyen müdahale kararları olabilmektedir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Mimarlık Dergisi’nin 1984 – 2004 yılları arasında tarihi çevre ve koruma bağlamı makale taramaları ve elde edilen veriler ışığında; doküman analizi, karşılaştırmalı analiz ve istatistiksel grafik oluşturma yöntemleri kullanılarak yapılan incelemede 20 yıllık süreçte toplumun tanıklık ettiği coğrafi, tarihi, toplumsal, sosyal, siyasi her türlü olay ve durumun zaman bağlamında da değerlendirilerek mimariye yansımalarının olduğu saptanmıştır. Mimarlığın yalnızca sıfırdan yapı yapmaktan öte, koruma alanında da önemli bir tasarım süreci olduğu ve bu sürecin yalnızca görsel bir ifade olmayıp fikrî ve bütünsel düşünebilme anlamında bir tasarım sürecine dahil olduğu sonucuna varılabilmektedir. Yaşam alanlarını oluşturan mimari mekân ve unsurların, içinde bulunduğu toplumun değerlerinden ayrı düşünölmeyeceği ve bu etkilerin alanda da kendini göstereceği, mimaride özellikle de koruma alanında rant bölgelerinin,

turizmin ve turistik merkezlerin, siyasi merkezlerin hem statüsel hem de ekonomik anlamda ön plana çıkmasından kaynaklı olarak yapılaşma durumuna yönelik hareketlenmeler yaratmasından dolayı koruma konularının tekrar tekrar gündeme geldiği ve döneminin ileri gelen mimar ve düşünürleri tarafından toplumu bilinçlendirmek üzere yazılar yazılarak kamuoyuna aktarıldığı anlaşılmıştır. Bu durumun olumlu yanlarından biri de kentsel ölçekte de alınabilecek kararlar düşünüldüğünde, koruma ve inşa süreçlerine genç nesillerin öğrenci projeleri ile katılmasını sağlamak ve sonuçlarını kamuoyuna duyurmaktır. 20 yıllık süreç konu bağlamda incelendiğinde, döneminin toplumsal ve siyasi görüşlerini yansıttığından mimari yazılarda da bu izlerin izlenebildiği görülmektedir. Çalışmada incelenen sürecin nitel değerlendirme kısmına damgasını vuran ise; kendi döneminin mimari kimliği ve diğer branşlardaki yönleri ile Mimarlar Odası'nın temel taşlarından Oktay Ekinci olmuştur. Koruma konusundaki müdahaleleri ve buna bağlı gelişen olayları, hem mimar hem de gazeteci kimliği ile irdeleyerek, dönemin karar verici mercilerine eleştirel boyutta yaklaşımlarıyla ön plana çıktığı ve bu süreç için Mimarlık Dergisi'nde önemli bir isim olduğu söylenebilmektedir.

KAYNAKLAR

- Çopur, H. (1996). *Ayabakan (Hızırilyaslık) ve Halkabeğüş (Mescidi) türbeleri restorasyon projesi*. [yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Dedehayır, H. (2010). *Yerelden Ulusala Ulusaldan Evrensele Koruma Bilincinin Gelişim Süreci*. İstanbul: ÇEKÜL Vakfı Yayınları.
- Ekinci, O. (2000a). 2000'lere Başlarken İnadına Mimarlık İnadına Planlama – TMMOB Mimarlar Odası 37. Olağan Genel Kurul Açılış Konuşması. *Mimarlık Dergisi*, (293), 9-12.
- Ekinci, O. (2000b). Mimarlar Odası, Birlik Meclisi'nin Doğal Üyesi Oldu – Tarihi Kentler Birliği Kuruldu. *Mimarlık Dergisi*, (294), 52-54.
- Ekinci, O. (2000c). Türkiye'de Korumama Politikaları. *Mimarlık Dergisi*, (292), 56-63.
- Ekinci, O. (1999). Karadeniz'de Sit Kararları ve Fırtına Vadisi Bilirkişi Raporu. *Mimarlık Dergisi*, (287), 57-62.
- Ekinci, O. (2001), Kemeraltı'nda Şafak Sökerken, *Mimarlık Dergisi*, (299), 46-49.
- İlhan, N. (1996). *Anadolu stadionları tarihsel gelişmesi içinde karşılaştırmalı bir mimari araştırma*. [yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Mimarlık Dergisi (10 Ocak 2025). *Arşiv*
<http://www.mimarlikdergisi.com/>
- Özgönül, N. (2001), *Efes'te Bir Yapı, Yamaç Ev Koruma Projesi*, Mimarlık Dergisi, (297), 35-38.
- Resmi Gazete. (8 Mart 1984). 2981 Sayılı İmar Affı Kanunu
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18335.pdf>
- Resmi Gazete. (6 Mayıs 1973). 1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14527.pdf>
- Resmi Gazete. (23 Temmuz 1983). 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18113.pdf>
- Resmi Gazete. (16 Mart 1982). 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17635.pdf>
- Şahinkaya, F. (1994). *Trabzon'da cephanelik binası restorasyonu*, [yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Taner, E.T. (2001), İzmir'in Tarihi Merkezi Kemeraltı'nı Yeniden Yaşatmak, *Mimarlık Dergisi*, (299), 50-53.

Mekânsal Deneyimlerin Belgelenişı: Bir Kent Anlatısı

Hande Asar¹ & Zeynep Gür² & Şermin Demirtaş³

¹Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi
Orcid: 0000-0003-3201-3204

²Araş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi
Orcid: 0000-0002-4638-0075

³Öğr. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi
Orcid: 0000-0002-3932-2440

Giriş

Kentsel katmanların ve kent kullanıcılarının çoklu yapısı bir araya geldiğinde, bir kentin deneyimlenişine dair pek çok veri elde edilebilir. Kentsel deneyim ise kentle ilişki kuran aktörlere ve bu aktörlerin kentle ilişki kurma biçimlerine göre farklılaşır. Öte yandan kentin yapısı, belirli odak noktaları (kent merkezleri, ikonik yapılar ya da heykeller vb.) ile ilişkili bir şekilde gelişir. Bahse konu odak noktaları da kullanıcının gündelik yaşamı doğrultusunda hem kentle ilk kez karşılaşacak kişiler hem de bir kentin uzun süreli kullanıcıları bağlamında değişkenlik gösterebilir. Bu nedenle, bir kent anlatısının tarihsel ve/veya sosyokültürel veriler ve gündelik yaşam verileri gibi çeşitli güzergâhlar üzerinden kurulduğu ileri sürülebilir. Kentin tarihsel süreçte geçirdiği biçimsel gelişim/değişimin zaman faktörüyle birlikte sosyokültürel yapıya ve bu yapının da mimari ve/veya kentsel mekâna etkisi üzerine çeşitli tartışmalarla karşılaşırız. Nitekim kentsel morfoloji çalışmaları kapsamında ele alınan ve ilgili çalışmaların klasik ve yenilikçi yaklaşımlarını içeren (Oliveira, 2024) kapsamlı bir yazın (ilgili yazının içerisinde yer alan niteliksel ve niceliksel pek çok araştırma gibi) bu bağlamda değerlendirilebilir. Öte yandan bir kent anlatısının oluşumuna katkı sağlayan öznel ve/veya özelleşmiş katmanların daha fazla görünürlük kazandığı gündelik yaşam pratikleri (de Certeau, 2008), *flaneur* olma (Benjamin, 2011) aylaklık, yürüme felsefesi (Gros, 2021; le Breton, 2020), deneyim çalışmaları gibi araştırma alanları da ilgili yazında önemli bir yer tutar. Bu bağlamda deneyim yoluyla edinilen bilgiler aracılığıyla açığa çıkarılan ve öznel olan anlatı katmanları, kentin farklı algılanma biçimlerine dair çoklu bir perspektif vermenin yanı sıra belirli gruplara dair özelleşmiş bilgilerin de altını çizer.

Bu araştırma kapsamında ise ilgili güzergâhlardan gündelik yaşam deneyimlerine odaklanılmıştır. Kentin deneyim yoluyla edinilen bilgisinin öznel oluşu, bir yandan “kişisel bilgiye” (Polanyi, 2005) dair veriler sağlarken bir yandan da aynı toplumsallığın içerisinde var olan öznelerin ortak belleklerinin oluşmasına aracılık eden deneyim bilgisinin kolektif yönünü ve katmanlı yapısını açığa çıkarır. Bahse konu açığa çıkma biçimlerini görsel bir anlatıya dönüştürmek ve bir kentin deneyim yoluyla edinilen bilgisi üzerinden alternatif bir belgeleme çalışması yapmak, bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Dolayısıyla “Bir kent anlık kesitler ya da gündelik yaşam pratikleri üzerinden öznel ve kolektif olarak belgelenebilir mi ve o kentin fiziksel verileri ilgili belgeleme biçimlerinde değişkenlik gösterir mi?” sorusu araştırmayı kuran sorudur. Bu çalışmanın ilgili soruya katkısı ise, araştırma örneklemi ve grubu üzerinden kentsel deneyimlere dair öznel ve kolektif anlatılar üretilmesi ve bu anlatıların çözümlenerek birer anlatı-belgesi olarak sunulması ve tartışılmasıdır. Bu nedenle, bireysel olarak edinilen mekânsal deneyimlerin görsel hikâyelerinin oluşturulması ve bu hikâyelerin bir havuzda toplanarak yeni bir kent anlatısının üretilmesi

hedeflenmiş; dolayısıyla araştırmada tasarım yoluyla araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bunun için kentsel deneyim ve belgeleme pratikleri ilişkisinden faydalanılmıştır. Özellikle deneyim kavramının içerdiği öznellik vurgusu bu araştırma kapsamında üretilen anlatı-belgeleri ile vurgulanmış, belgeleme çalışmalarının içerdiği uzlaşının çözülmesine ve farklı bir bakış açısının doğmasına olanak sağlayan bir alan olarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın hipotezini kuran bu yaklaşımın gerçekleştirilebilmesi için ise Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi (OMÜ) Mimarlık Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan bir grup mimarlık öğrencisi ile bir atölye çalışması gerçekleştirilmiştir. Kentsel deneyim bağlamında ortak paydaların açığa çıkmasına aracılık eden bir rotanın oluşabilmesi için gündelik yaşamını benzer bir akış ile geçiren kişilerin bir araya getirilmesi önemsenmiştir. Bu nedenle araştırmanın örneklem grubu, mimarlık öğrencileri olarak belirlenmiştir. Atölyenin amacı ise öğrencilerin her birinin kentsel deneyimlerine dair eylemlerini eskizler ve metinler aracılığıyla birer fiziksel ve duysal anlatıya dönüştürmek ve bu anlatıları bir araya getirerek kolektif bir kent-anlatısı oluşturmaktır. Nitekim kent pek çok aktörün deneyimine açık olan ve her bir özne için farklı biçimlerde algılanan müşterek bir zemindir. Dolayısıyla atölye kapsamında bahse konu aktörlerden biri olan mimarlık öğrencilerinin atölyede ürettikleri öznel anlatılar, haritalama tekniği kullanılarak (kolektif akıl/eylem ile) bir kent anlatısına dönüştürülmüştür. İlgili yöntem, bir grup öznenin kenti deneyimleme ve algılama biçimleri üzerinden kenti birlikte yorumlayabilmelerine olanak sağlamış, kentin katmanlı yapısı bu sayede çeşitlenen eskizler/anlatılar aracılığıyla yeniden üretilmiştir. Burada anlatıyı oluşturan özne, bir grup olduğu için onların buluştukları ve ayrıştıkları noktalar yine kentin mevcut bilgisi üzerinden gerçekleşmiştir. Atölye sonunda elde edilen veriler ise içerik analizi yöntemiyle kentin harita bilgisi ve kentsel deneyim anlatıları ilişkisi bağlamında söküme uğratılmış, açığa çıkarılan bilgiler içerdikleri yapısal içerik (temsili dili) ve anlamsal içerik (kent-anlatı ilişkisi) üzerinden tartışılmıştır. Atölyenin sonuç ürünü olan ve kentsel deneyim üzerinden/aracılığıyla oluşturulan belgeler hem kolektif bir kent anlatısına hem de aynı kenti paylaşan öğrenciler için, mimarlık öğrencisinden mimarlık öğrencisine aktarılan alternatif bir kent rehberine dönüşmüştür. Araştırmanın sonunda ise, görsel hikâyeler ile oluşturulan kentsel anlatıların içerdiği öznellik vurgusunun hem kolektif bir hikâyeye dönüşebileceği hem de alternatif bir belgeleme biçimi olarak (bazen belirli gruplara hitap etme riskine karşın) kullanılabileceği görülmüştür. Dolayısıyla bu çalışmanın, kentsel deneyimlerin mimari tasarım araçları ile anlatıya dönüşme biçimlerine dair bir örnek teşkil edebilmesi, bu anlatıların kentle kurulan ilişki biçimlerine dair farklı hikâyelere ve belgeleme biçimlerine açık olabilmesi anlamında potansiyelli bir alan açması ve çalışma kapsamında gerçekleştirilen atölyenin içeriği ve yöntemi ile de mimari

tasarım sürecinin mimarlık eğitimindeki yerine dair bir öneri sunabilmesi anlamında değerli olduğu söylenebilir.

Mekânsal Deneyim ve Anlatı

Mekânsal deneyim, mekân ile kurulan ilişki ve ifade biçimleri aracılığıyla /üzerinden kendi hikayesini ve anlatısını oluşturur. Nitekim, “Her hikâye zamana tabidir; yeniden anlatma, yeniden hatırlama, yeniden ziyaret etme ve yeniden başlama yoluyla hikâyenin anlamı olduğu kadar kompozisyonu da değişir (Tonellato, 2019, s.4).” Tonellato’nun hikâye üzerinden dile getirdiği gibi, bir şeyler ile yeniden ve yeniden ilişkilendirme biçimi kentsel gündelik yaşam üzerinden ele alındığında, kentin dinamiği içerisindeki o akışla birlikte pek çok hikâye üretilir. Kent söz konusu olduğunda ise kentin aktörleri ve hikâye(ler) arasında devingen bir ilişki süregider. Bahse konu ilişki kentin katmanlı yapısını hem sosyokültürel hem de fiziksel anlamda etkiler. Burada altı çizilebilecek en etkili kavramlardan biri anlatı olabilir.

Anlatı, konuşma formatının ötesine geçerek şiir, şarkı, yazı, drama, sinema ya da oyun gibi hayal gücünü harekete geçiren ve anlatılmak istenilen hikâyenin sözsel, resimsel ve uzamsal olarak yeniden ifade edilmesi (Coates, 2012, s.15) şeklinde dile getirilmiştir. Hayal gücü ile ilişkilenen ve farklı mecralar üzerinden yeniden ifade bulan anlatı aynı zamanda “... her bir okuyucu ile birlikte kendi üzerine katlanarak yeni anlatıların yaratılmasına olanak sağlar (Asar, 2023, s.129).” Bir anlatının oluşabilmesi için ise anlatıyı oluşturacak şeye dair bir bilgi ve deneyim söz konusu olmalıdır. Bu araştırma kapsamında özelleşen durum mekânsal deneyime dair anlatılar olduğundan öncelikle mimarlık düşüncesi bağlamında mekânsal deneyim nedir, nasıl gerçekleşir konusuna değinmek iyi olabilir.

Mimarlığın etki aralığının temel duygulardan ve ortak imgelerden kaynaklandığını ifade eden Pallasmaa’ya (1996, s.450) göre mimarlık deneyimi, dünya ve bedenimiz arasındaki teması kuran şeydir (Pallasmaa, 2011, s.74). Çünkü “Dünyaya bütün bedensel varoluşumuzla bakarız, dokunuruz, dinleriz ve ölçeriz ve deneyim dünyası bedenin merkezi etrafında örgütlenir ve eklemlenir (Pallasmaa, 2011, s.80)”. Dolayısıyla mekânsal deneyim söz konusu olduğunda duyularımız, algılarımız ve kişisel yeti ve yetkinliklerimiz önemli olmaya başlar ve tüm bu etmenler birbirleri ile ilişkili bir biçimde çalışır. Mimari mekânların ve kentsel mekânların deneyimlenmesindeki nüans ise -ölçek farkının yanı sıra- bireysel ve kolektif hafızanın (tüm diğer katmanları ile) farkına varma ve onları bilme biçimlerimizdir. Belki de bu nedenledir ki “kentin derin ve önemli değerlerin bir deposu ve somutlaşmış hali olarak deneyimlenmesi, çok sayıda kent sakininin yaşamının önemli bir yönüdür (Ittelson, 1978, s.204).” Mekânsal deneyim ya da kentsel mekân deneyimi olarak ifade edebileceğimiz performatif eylemlilik halleri, deneyimlenen mekâna dair tüm hafızanın da deneyimin bir

parçası olma potansiyelini içinde barındırır. Kentsel gündelik yaşam da çoğu zaman farkında olamasak da bu hafızadan/kolektiviteden etkilenir ve eşzamanlı olarak onu besler. Bu karşılıklı ilişki hali, bir tür zihin haritası şeklinde kentsel mekân deneyimlerimizin bir parçası haline gelir. Bahse konu deneyimlerin nasıl gerçekleştiğini çözümleyebilmek üzere yapılan çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Örneğin Lynch'in (2010) Kent İmgesi isimli kitabını oluşturan çalışması bu bağlamda düşünülebilir. Bilindiği üzere Lynch bu çalışmada kullandığı okuma yöntemlerinin ve yaptığı alan çalışmasının ardından bir kent imgesinin belirmesine katkı sağlayabilecek beş ana ilke ortaya koymuş ve bunları örneklerle tartışmıştır. Belirli ögeler üzerinden kente dair genel bir okuma yapmaya olanak sağlayan bu yaklaşımının olanaklarından birinin de kentsel mekân deneyimlerinin ne türden ortaklıklar üzerinden ifade edilebileceğinin bir yöntemi olduğu söylenebilir. Mekâna ya da kente dair imgelerin oluşabilmesi için hareket ögesinin deneyimin önemli bir parçası olduğuna vurgu yapan bir diğer önemli çalışma da Cullen'in (1961) *The Concise Townscape* isimli metnidir. Kentsel mekânın deneyimlenme biçimleri üzerinden kenti anlamak üzere birer okuma olarak değerlendirilebilecek söz konusu iki metin, ardıl çalışmaların da yolunu açmıştır. Bu araştırma kapsamında ise hem imgesel bir anlatı arayışı hem de kent içindeki hareketlilik durumunun sunduğu bilgiler mekânsal deneyim bağlamında önemsendiği için her iki metin de çalışmaya ışık tutmuştur.

Mimari ya da kentsel mekân deneyimlerinde o mekânları deneyimleyen özneler kadar o mekânların tetiklediği duygulanımlar da önemlidir. Söz konusu ilişkinin farklı biçimlerde ifade edilebilmesi mekânsal deneyimlerin aktarılmasına olanak sağlar. Bu noktada ise anlatı geçmişten günümüze önemli araçlardan biri olagelmıştır. Mimari tasarım süreci bağlamında değerlendirildiğinde de anlatı, farklı temsil/tasarım araçları aracılığıyla soyut birer edim olan mekânsal deneyimlerin görünürlük anlamında somut görsel hikayelerini oluşturmaya yardım eder. Bu araçlardan biri de haritalamalardır. Tasarım sürecinin performatif ve yenilikçi yöntemlerinden biri olan haritalamalar, anlatılmak istenilen şeyin mevcut durumundan beslenir ve o mevcut durumla ilgili alternatif senaryoların ve potansiyellerin açığa çıkarılmasına aracılık eder. Örneğin “Yere ait fiziksel yapı ve etmenler dışında, günlük yaşamda sosyal yapılaşmaları ve ilişki ağlarını haritalamak da mümkündür. Kentteki bu tip, görünür olmayan kavramları haritalamanın, potansiyelleri ortaya çıkaran, farkındalık yaratan ve yeni ilişkilere olanak veren etkileri olacağı öne sürülebilir (Sarı, 2013, s.30).” Yeni kavrayışlara kapı açacağı ileri sürülen bahse konu potansiyelli durum bu çalışma kapsamında değerlendirilmiş ve haritalama tekniği bir araç olarak ele alınmıştır. Çünkü araştırma ve keşfetme odaklı olan haritalama tekniği, elde edilen tüm verileri ilişkilendirme, birleştirme ve yapılandırma (Kozar, 2009) için kullanılır ve sosyal

ve doğal süreçlerin karmakarışık dinamiklerini anlamamıza yardımcı olur (Corner, 1999).

Harita ve haritalama ilişkisi dönemsel perspektiflere göre farklı görme biçimlerine işaret eden ve kendi anlam dünyasını kuran yaklaşımlarca farklı biçimlerde ele alınmıştır. Örneğin Mitchell'e göre post-modern bakış açısıyla birlikte çevremizden edindiğimiz anlam, "... Tanrısal bir perspektifle çerçevelenmiş bilimsel bir harita aracılığıyla değil, yalnızca dünyanın doğrudan bir deneyimiyle -bir haritalamayla- elde edilebilir (Mitchell, 2008, s.3)." Böylece haritalama "mekânsal, deneyimsel, öznel ve bilişsel doğasına vurgu yapılarak" (Mitchell, 2008, s.3)" ele alınır. Dolayısıyla, öznel ve deneyim vurgusunun önemli olduğu haritalama pratiği, içerdiği esneklikle farklı biçimlerde ele alınıp yorumlanabilir yaratıcı bir alan haline gelmiştir. Özellikle deneyim odaklı haritalama çalışmaları "... mekânın görünür olan ve olmayan verilerinin bedensel deneyim yoluyla keşfedilmesi, deneyim bilgisinin farklı temsil araçlarıyla yeniden üretilerek somutlaştırılmasına yönelik alternatif tasarım stratejileri geliştirilmesine olanak tanımaktadır (Yorgancıoğlu ve Çalak, 2020, s.127)." Bu bağlamda yalnızca bir temsil olarak değil aynı zamanda bir tasarım aracı olarak da kullanılabilen haritalamanın, ki yaratıcı haritalama olarak da nitelendirilir, mimari tasarım bağlamında da önemli bir araca dönüştüğünden söz edilebilir (Güleç, 2021, s.55). Haritalama pratiği mimari düşünce bağlamında ele alındığında ise "haritalama mimarlığın yerle kurduğu ilişkiyi yeniden düşünme ve bir yerle alternatif ilişkiler kurma eylemi olarak görülebilir." (Şenel, 2019, s.5). Aral'a göre de haritalama, sadece var olan mekânsal verileri aktarmakla kalmaz, aynı zamanda yaşanmış mekânın farklı boyutlarını keşfetmeye ve bunları tasarım üretiminde bir arayüz olarak kullanmaya olanak tanır (Aral, 2018). Hem varoluş biçimi hem de dönüştüğü nihai anlatı biçimi bağlamında eylemlilik odaklı bir ilişkisellik tanımlayan haritalama, bu araştırma kapsamında bir tür tasarım aracı olarak ele alınmıştır.

Haritalama tekniği bir araç olarak çeşitli atölyelerde ve mimari tasarım stüdyolarında kullanılmaktadır. Örneğin Köseoğlu ve Yıldız'ın (2021) çalışmasında, mekânların okunması ve tanınmasını konu alan bir atölye sürecinin çıktısı olarak hazırlanan çalışmada bilişsel haritalama ve kentsel imaj haritası oluşturma yaklaşımı mekân okuma egzersizleri olarak ele alınmış, ilgili teknikler sonucu ortaya çıkan bilgilerden kentsel tasarım denemeleri yapılmıştır. Yorgancıoğlu ve Çalak'ın (2020) çalışmasında ise bedensel deneyim üzerinden mekânın görünen ve görünmeyen unsurlarına odaklanılmış, Vefa-Zeyrek-Fener-Balat örneklem alanı olarak seçilmiş ve çalıştay katılımcıları alana dair 2 ve 3 boyutlu deneyim haritaları üretmişlerdir. Haritalama tekniği kimi çalışmalarda ise farklı tekniklerle de desteklenilerek kullanılmıştır. Özellikle anket çalışmaları ile desteklenen bu türden yaklaşımlara Tanrıverdi Kaya'nın ve Bekar vd.'nin

alışmaları rnek olarak verilebilir. Tanrıverdi Kaya'nın (2019) Kevin Lynch'in Kent İmgesi kitabındaki yaklaşımından faydalanılan çalışmasında, Düzce kenti bağlamında üniversite öğrencileriyle anket çalışması yapılmış ve kentsel imaj haritaları ürettilirilmiş, öğrencilerin kenti algılama biçimleri tartışılmıştır. Bekar vd. (2021) ise yine benzer bir yaklaşımla bu sefer Trabzon Meydan Parkı'nda bulunan kent donatıları üzerinden bilişsel haritalar üretirilmişir. Lynch'in yönteminden faydalanan ve haritalama tekniğini çeşitli örneklem grupları üzerinde deneyen farklı araştırmalar da (Topçu & Topçu, 2012; Kılıçaslan vd., 2024, zgen & Türkseven Doğrusoy, 2020) bulunmaktadır. Öte yandan mimari tasarım stüdyolarının da bir parçası haline gelen haritalama çalışmalarına örnek olarak ise Aydınli ve Kürtüncü'nün (2014) Paralaks Oda isimli çalışmasından faydalanılabilir. Bir mimari tasarım stüdyosu olarak kurgulanan Paralaks Oda stüdyosu ile aynı ismi paylaşan bu çalışmada, stüdyo içeriğine eşlik eden çıktılar eskiz çalışmaları, transkriptler ve zihinsel haritalama gibi teknikler kullanılarak üretirilmişir. Mimari proje ve atölyeler bağlamında öğrenciler tarafından üretilen haritalamaların yer aldığı bir başka metinde ise şenel (2019) bu haritalamaları yerin yeni bir üretimi olarak farklı önermeler üzerinden okumaktadır. Dolayısıyla gerek atölyelerin gerekse mimari tasarım stüdyolarının bir parçası olabilen haritalamalar yeri anlamaya, mekânsal okumaları yapabilmeye, yere ait kişisel deneyimleri ve algılama biçimlerini aktarabilmeye dair potansiyel barındıran bir alan açmaktadır. Bu araştırmada ise Samsun kenti bağlamında bir okuma denenmiştir. Samsun kenti bağlamında konu ile ilgili öncül çalışmalara bakıldığında ise ilgili yazında bir ders kapsamında yapılan ve paylaşılan bir çalışmaya rastlanmıştır. Ancak bu çalışmada yalnızca kent merkezi ele alınmış ve zihinsel haritalama, koku analizi ve ses analizi teknikleri kullanılarak bir okuma yapılmıştır (Ayhan Bol, 2019).

Bu araştırma, haritalamanın mekânın farklı boyutlarını düşündürmesi, bitmemiş olması, ilişkisel olması, kentsel imajları içermesi, öznel olması, anlam oluşturmayı denemesi, kentin deneyim bilgisinin ele alınması ve ğrenci çalışmalarını içermesi gibi noktalarda ilgili yazınla kesişmeler göstermektedir. Öte yandan araştırma, atölye çalışmasının hem öznel hem de kolektif üretime yer vermesi, bir kentin neredeyse tamamına dair deneyim bilgisinin toplanmaya çalışılması ve böylece araştırma alanı sınırlarının atölye sonunda açığa çıkması, öğrencilerin farklı aşamalarda yaptıkları üretimleri süreç sonunda farkında olmaksızın bir haritalamaya dönüştürmesi ve süreçteki her bir üretimin alternatif bir belgeleme çalışması olarak değerlendirilmesi noktasında ilgili yazından farklılaşmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada kentin deneyim yoluyla edinilen bilgisi üzerinden mekânsal deneyimlere dair görsel hikâye(ler) oluşturulmuş ve alternatif bir belgeleme çalışması denenmiştir.

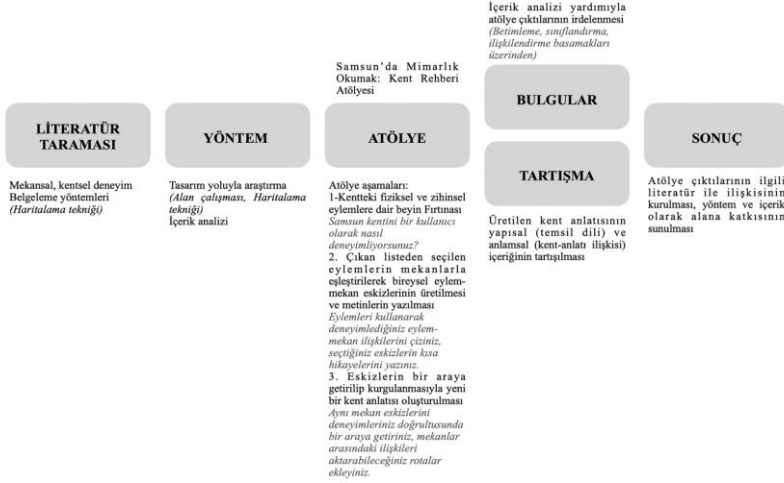
Özellikle koruma ve yenileme çalışmalarında kullanılagelen belgeleme kavramı, “yapının fiziksel tanımının yapılması” (Kuban, 2000) olarak ifade edilmiştir. Mimarlık tarihyazımı perspektifinden bakıldığında ise mimarlığa dair belge niteliği taşıyan içerikler “binaları, mekânları, kalıntıları, kentleri ve altyapıları; ayrıca, usule, tasarıma ve görevlendirmeye ilişkin belgeleri, sözleşmeleri, miktar çizelgelerini...” ve yazışmalar, gravürler, reklamlar, sözlü tarihler, mektuplar ve gazete haberleri gibi çeşitli temsil biçimlerini kapsayabilir (Leach, 2015, s.87). Yapılı çevrenin metin, sanat, sergi ve harita gibi formatlardaki temsilleri bu çevrenin fiziksel varlığından çok daha fazla kişiye ulaşma potansiyeli taşır (Favro, 1999, s.366). Kimi iki boyutlu harita ve resimler kentlerin bileşenler olarak değil bir bütün olarak gözlemlenmesine imkân sağlar. Bunun da ötesinde, bu görselleri ısmarlayan, tasarlayan ve gözlemleyen kişilerin filtresinden geçtiği için kentin bütüncül bir resminden çok onun çağdaş bir yorumunu veya bazı ideolojik önyargıları ortaya serer (Favro, 1999, s.366). Ayrıca harita genellikle tamamlanmış bir belgeyken haritalama sürmekte olan, bitmemiş ve süresi belirsiz bir süreci anlatır (Hacıhasanoğlu, 2012, s.33). Haritalama sadece bir yerin statik temsili olmayıp, aynı zamanda haritacı ile haritalanan yer arasında anlam oluşturma ve yeniden konumlandırma sürecine dönüşmektedir (Şenel, 2014). Buradan yola çıkarak, bu araştırmanın niyetini kuran mekânsal deneyimlerin belgelenmesi ve bunun üzerinden bir kent-anlatısı (anlatı-belgesi) oluşturma denemesi, haritalama tekniği aracılığıyla ve bir atölye çalışmasıyla tartışmaya açılmıştır. Atölyenin tasarımını da oluşturan, mimarlık öğrencileri için mimarlık öğrencileri tarafından yaşadıkları kente dair bir anlatı üretme fikrinin hem kentin bugününe belgeleme hem de ilk bakışta görünür olmayan bilgileri açığa çıkarma potansiyeli taşıdığı ileri sürülebilir.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden uygulamaya dayalı bir araştırma yaklaşımı olan tasarım yoluyla araştırma yönteminden (Frayling, 1993; Graff, 2021; Jonas, 2006) faydalanılmıştır. Bu araştırma yönteminde yaratıcı süreçlerin yansımaları, tasarıma içkin araç ve tekniklerin analizi yöntemin odak noktasını oluşturur. Bu bağlamda, bağımsız bir yöntem olarak tasarlama, görünüşte birbiriyle uyumsuz bilgi alanları arasında olası bir aracılık sunar (Graff, 2021). Bu yöntem aracılığıyla çalışmada görsel araştırma verilerinden ve deneyimsel bilgiden faydalanılır. Sonuç verileri analiz edilerek söküme uğratılır.

Araştırmanın teorik kurgusunu oluşturan ilgili yazın kentsel/mekânsal deneyim ve belgeleme pratikleri ilişkisinden oluşmaktadır. Bir önceki bölümde de yer verilen yazından faydalanılarak bir atölye çalışması yapılmıştır. Özellikle kentsel deneyim tartışması bağlamında deneyim kavramının içerdiği öznellik vurgusu bu araştırma kapsamında yapılan atölyede üretilen anlatı-belgeleri ile vurgulanmış, belgeleme çalışmalarının içerdiği uzlaşının çözülmesine ve farklı

bir bakış açısının doğmasına olanak sağlayan bir alan olarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın süreci aşağıdaki diyagramdan (Şekil 1) okunabilir.

Şekil 1. Araştırmanın süreç diyagramı.

Kentsel deneyim ve belgeleme ilişkisi üzerinden tasarlanan “Samsun’da Mimarlık Okumak: Kent Rehberi Atölyesi” 9 Mart 2024 tarihinde, makalenin yazarlarının yürütücülüğünde, OMÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü öğrencisi olan 25 gönüllü katılımcı ile yürütülmüştür. Katılımcılar, birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar her aşamada öğrenim görmekte olan öğrencilerden oluşmuştur. Katılımcıların tasarım ve temsil araçlarını kullanmadaki yetkinlikleri ve kente dair deneyimlerinin çeşitlenebilmesi için her kademedeki öğrencinin yer aldığı karma bir grup oluşturması özellikle önemsenmiştir. Ayrıca, atölye başvuru formunda bulunan “Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nde mimarlık okumaya başlamadan önce yaşadığınız şehir” sorusunun yanıtlarına göre üniversite öğreniminden önce katılımcıların 6’sı Samsun’da 19’u ise Samsun dışında bir şehirde yaşamıştır. Öte yandan atölye kapsamında alan çalışmasının yapılacağı yer için herhangi bir sınırlama getirilmemiş, alanın çeperleri atölyenin sürecinde tartışılan mekân-eylem ilişkileri üzerinden açığa çıkmıştır. Ancak ilgili çeperlerin belirlenebilmesi için, üç aşamalı olarak gerçekleştirilen atölyenin ilk aşaması olan beyin fırtınası bölümünde “Samsun kentini ikamet ettiğiniz yerler, okula geldiğiniz rota ve kentte geçirdiğiniz gündelik zamana dair yerleri göz önünde bulundurarak nasıl deneyimliyorsunuz?” “Samsun’da hangi eylemleri, nerelerde, ne sıklıkla gerçekleştiriyorsunuz?” soruları sorulmuş ve bir tartışma süreci başlatılmıştır. Bu aşamada paylaşılan eylemler fiziksel ve zihinsel olarak kategorize edilmiş ve öğrenciler tarafından atölye süresince görülebilecek ve referans verilebilecek biçimde bir kâğıda yazılmıştır (Şekil 3).

Kentte gerçekleştirilen eylemler konusunda herkesin katkısının eklendiği ve bunların bireyselliği ve ortaklığının tartışıldığı kavramsal kısımdan sonra atölyenin ikinci aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada öğrencilerden 7x7cm boyutunda kağıtlar hazırlayarak bir önceki aşamada yazılan eylemler listesinden bir eylem seçmeleri ve bu eylemi gerçekleştirdikleri yerlerin/ mekânların eskizini çizmeleri beklenmiştir. Her öğrenciden yaklaşık on adet eylem/mekân eşleşmesini görselleştirmesi istenmiş, bunu yaparken seçecekleri yöntem serbest bırakılmıştır. Bu yaklaşım bir yandan oluşturulacak nihai anlatıdaki bileşenlerin eşdeğer tutulmasını sağlarken bir yandan da öğrencilerin mekânları mimari temsile aktarma biçimlerinde çeşitlilik olmasına alan açmıştır. Çizim aşamasının ardından, öğrencilerden yine aynı formattaki kağıtlara seçtikleri eylem/mekân eşleşmelerini bu defa yazıyla anlatmaları istenmiş, böylelikle kent anlatısının görsel, imgesel ve biçimsel olanaklarının farklı formatta bilgi, deneyim, hikâye ve anılarla katmanlaşması hedeflenmiştir.

Çizim ve metin çalışmalarının ardından ise atölyenin son aşamasına geçilmiştir. Üç adet boş A0 kâğıt altlık olarak kullanılmış ve kare çizimler öğrenciler tarafından bir kent-anlatısı oluşturacak şekilde kâğıda yerleştirilmiştir. Bu aşamada öğrenciler tüm kâğıt yüzeyini gerçek harita gibi yönlü ve ölçekli olarak düşünmüş ve ilk olarak sık kullandıkları mekânları yerleştirmişlerdir. Diğer mekânlara ait çizimleri yerleştirilen bir önceki çizim grubunu referans almış ve aynı yere ait çizimler üst üste gelecek biçimde düzenlemeler yapmışlardır. Tüm öğrencilerin birlikte karar vererek oluşturdukları bu düzenlemenin ardından, öğrencilerden bu mekânların arasındaki deneyimlerini aktarabilecekleri rotaları çizmeleri beklenmiştir. Öğrenciler dönüşümlü olarak bu rotaları çizmiş, ayrıca boyama ve metin gibi eklemeler yapmışlardır. İlgili aşamaların ardından atölyenin nihai kent-anlatısı ve bu anlatıyla beraber araştırmanın alan çalışmasının sınırları da açığa çıkmıştır. Batıda İncesu Sahili ile doğuda Mert Irmağı arasını, kuzey-güney aksında ise kıyı ile tramvay hattı arasını kapsayan ilgili sınırlar aşağıdaki harita üzerinden de okunabilir (Şekil 2). Bahse konu görsel atölye sırasında, katılımcıların deneyimleri doğrultusunda ortaya çıkan eylem/mekân eşleşmeleri ile oluşturulmuş ve görselde yer isimlerinin tekrar sayısı ile orantılı olarak yoğunluk bilgisini de yer verilmiştir.

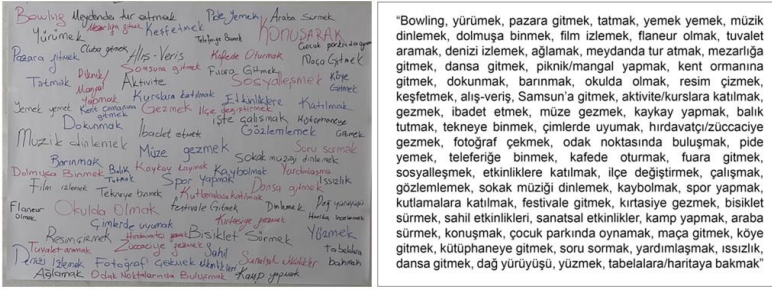

Şekil 2. Araştırma alanının atölye sırasında beliren sınırları (Google Haritalar ekran görüntüsü, yazarlar tarafından işaretlenmiştir)

Atölye sonunda elde edilen görsel ve metinsel anlatı(lar) ise içerik analizi yöntemiyle (Dey, 1993; Walcott, 1994; Silverman 2001) söküme uğratılmıştır. Analizin ilk aşamasında tüm veriler sunulmuş, ikinci aşamasında yapısal ve anlamsal içerikler üzerinden bir sınıflandırma yapılmış, son aşamasında ise ilgili veriler ilişkilendirilerek kentsel deneyim ve belgeleme ilişkisi bağlamında yeniden okunmuştur. Bahse konu ilişkinin öznel ve kolektif deneyim bilgisinden kaynaklı çok boyutlu yapısı haritalamayla ele alınmış ve haritalamanın oluşturduğu görsel anlatıya yönelik bir değerlendirme yapılmıştır. Yapısal içerik sınıflandırması iki-üç boyutlu ifadeler, renk kullanımı, fiziksel kent yapısı ile kurulan ilişki, ilişkisel çizimler/metinler olmak üzere kullanılan temsil dili üzerinden açılmaya çalışılırken; anlamsal katmanlar gündelik yaşam deneyimlerinin kent-anlatı ilişkisine yansımaları üzerinden değerlendirilmiştir.

Bulgular

Bir kent-anlatısı örneği olarak Samsun'un belgelenişi araştırması bağlamında yapılan atölye çalışmasından elde edilen tüm veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Bunun için öncelikle atölye çıktıları üretim aşamalarına göre mevcut halleri ile aktarılmıştır. Atölyenin ilk aşamasında katılımcılarla yapılan beyin fırtınası sonucunda katılımcı öğrencilerin kentsel deneyimleri üzerinden açığa çıkan kavramlar/eylemler Şekil 3'te görülebilir.

Şekil 3. Beyin fırtınası sonucundaki kavramlar ve eylemler.

Atölyenin ikinci aşamasında öğrencilerin her biri oluşturdukları 7x7cm'lik kağıtlara ilk aşamada açığa çıkardıkları kavram/eylemlerden deneyimlediklerini seçmişler ve eylem-mekân ilişkisini anlatan çizimler yapmışlardır. Süreç sonunda neredeyse her bir kavrama/eyleme dair en az bir adet çizim üretilmiştir. Çizim aşamasının ardından ise öğrenciler bahsi geçen mekânlarla ilgili kişisel hikâyeleri(ni) ya da anılarını anlatan kısa metinler yazmışlardır.

Atölyenin parçacıl üretimler üzerinden kurulan her bir aşaması birbirini beslemek üzere tasarlanmıştır. Son aşamada ise bu parçacıl üretimler bir araya getirilerek Samsun kentinin alternatif bir kent anlatısı/ anlatı-belgesi açığa çıkarılmıştır (Şekil 4).

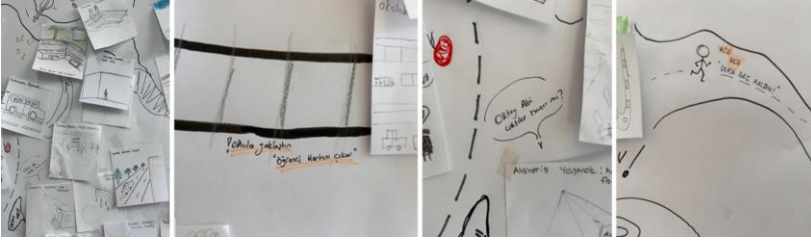

Şekil 4. Atölye sonunda açığa çıkan Samsun kent anlatısı

Analizin ikinci aşaması için atölye çalışmalarının beyin fırtınası, çizim ve kısa metinleri üzerinden yapısal ve anlamsal içerikleri tartışabilmek üzere örüntü belirleme aşaması gerçekleştirilmiştir. Öncelikle beyin fırtınası bölümünde yer alan ve öğrencilerin kentsel deneyimleri bağlamında gerçekleştirdikleri eylemler fiziksel, zihinsel ve duygusal olmak üzere üç ana kategori üzerinden okunabilir. Bu kategoriler altındaki eylemler kimi zaman rutinlerle kimi zaman ise tekil kullanımlarla ilişkili olmuştur. İlgili eylemlerin bazıları çok sayıda öğrenci için ortakken, bazılarının bir ya da iki kişi ölçeğinde kalması, atölye katılımcılarının yaş ve eğitim olarak yakın olmalarına karşın kenti kendilerine özgü biçimlerde deneyimlediklerini ve kentte mevcut olan bazı olanak ve potansiyellerin ancak kent kullanıcıları tarafından fark edilmesi sonucu ortaya çıkabileceğini göstermiştir. Ayrıca, bu eylemlerin bazıları temel ihtiyaçların giderilmesine

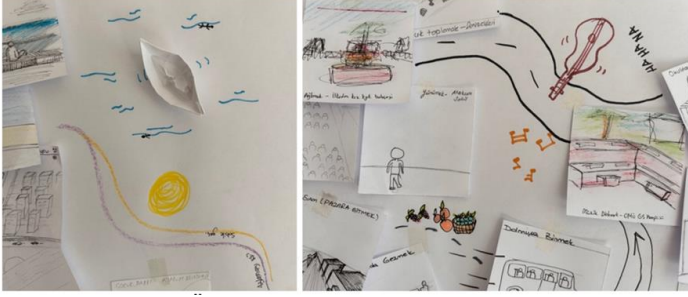
yönelikken bir kısmı da atölye katılımcılarının mimarlık öğrencisi olmaları faktörü doğrultusunda ortaya çıkmış ve şekillenmiştir. Atölyenin ana çıktısını da oluşturan kent-anlatısı bölümünün örüntüleri, öğrencilerin yapma biçimleri ile kurulan ilişki aracılığıyla temsil dili ve Samsun'un mevcut kent dokusu ile kurulan anlatı dili olmak üzere iki grupta değerlendirilmiştir. Son olarak atölyenin bir diğer çıktısı olan kısa metinlere bakıldığında ise metinlerden açığa çıkarılan örüntüler duygular, canlılar, duyular, eylemler ve betimlemeler şeklinde ayrıştırılabilmektedir.

Kendi içlerinde sınıflandırılan ve örüntüleri açığa çıkarılan her bir veri seti ise son olarak ilişkilendirme tekniğiyle incelenmiştir. Öncelikle kent anlatısının yapısal içeriği çözümlenmeye çalışılmış, bunun için öğrencilerin kullandıkları temsil dilinden faydalanılmıştır. Her bir öğrencinin kent anlatısının oluşum sürecine katkısı farklılık göstermiştir. Bunun için ilk olarak öğrencilerin tekil çizimlerini bir araya getirebilmek için izledikleri yollardan söz edilebilir. Öğrenciler çizimleri bir araya getirirken ilk aşamada her bir öğrencinin ortak deneyim mekânı olan kampüs ve fakülte binası çizimlerini kullanmış ve OMÜ Mimarlık Fakültesi'nin kentteki konumunu kendi oluşturdukları anlatıya yerleştirmişlerdir. Sonrasında diğer çizimlerini tekrar eden mekânlara göre gruplamış ve kampüsün konumunu referans alarak ve kentin harita bilgisini kullanarak kâğıda yerleştirmişlerdir. Bu kabaca yerleşimin ardından, tekil/parçalı anlatıları bir araya getirebilmek için bu çizimlerin aralarına da metinler ve çizimler eklemişlerdir. Öznel ve parçalı üretim sürecinin kolektif ve bütüncül bir ürüne dönüşebilmesi için bu ilikleme yöntemi gerekli olmuştur. Dolayısıyla çalışmanın analizine okul ve yakın çevresini anlatan temsil dillerinden söz ederek başlanabilir. Öğrencilerin ilgili mekânlara dair çizimleri ve o mekânlara erişime dair ekledikleri notlar onların gündelik yaşam deneyimlerine dair bilgiler vermektedir (Şekil 5). (Bu deneyimler hem tramvay durağını kaçırmama, derse ve yetişme gibi ulaşım ile ilgili hem de okul çevresindeki esnafla kurulan ilişki üzerinden haritaya yansımıştır.)

Şekil 5. Okul ve yakın çevresindeki deneyimlere dair metin eklemeleri.

Bir başka ifade biçimi ise yine kent anlatısını tamamlamak üzere eklenen çizimler ve kimi zaman üç boyutlu ifadeler/ maketler ve imgeler olmuştur (Şekil 6). Noktasal mekânlar bireysel eskizlerde fiziksel ortamlar olarak temsil edilirken, altlık üzerine yapılan kolektif eklemeler daha çok bu mekânlardaki eylemler ve bu eylemlerin araçları olarak (enstrümanlar, notalar, pazarda satılan ürünler, denizdeki tekneler gibi) gösterilmiştir.

Şekil 6. Üç boyutlu ifadeler ve imge çizimler.

Şekil 7. Anlatıyı oluşturan ek çizimler.

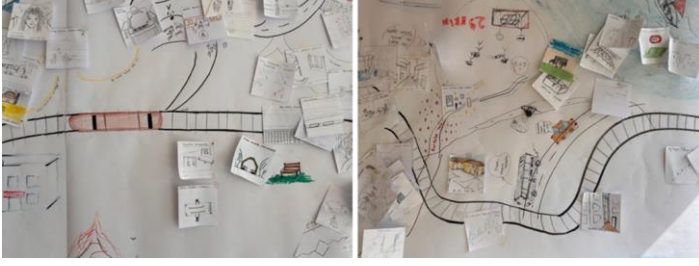
Bireysel çizimlerde yer almayan ancak öğrencilerin günlük yaşamında önemli odak noktalarına karşılık gelen öğeler de (barınma birimleri, tramvay ve sık kullanılan otobüs hatları gibi) anlatının tamamlayıcı unsuru olarak ayrıca çizilmiştir (Şekil 7) ve daha çok bu çizimlerde temsil diline renk katmanı da eşlik etmiştir.

Kent anlatısının birer parçası olarak üretilen bireysel çizimlerden kimileri kompozisyonu tamamlayacak önemli birer öge olarak üretilmelerine rağmen etrafındaki çizimler ile ilişkisinin zayıf kaldığının düşünüldüğü noktalarda ise çizimler öğrenciler tarafından devam ettirilerek tamamlamıştır (Şekil 8). Bu yaklaşım anlatının hem yapısal içeriğine hem de anlamsal içeriğine katkı sağlamıştır.

Şekil 8. Devam ettirilen kare çizimlerden örnekler.

Kent anlatısının yapısal içeriğine işaret eden çözümlemeler aynı zamanda anlamsal içeriğin oluşumu da katkı sağlamıştır. Ancak buradaki en önemli katkı tekil çizimlerin çoğunlukla kentin harita bilgisi aracılığıyla yerleştirilmesinin ardından bütüncül bir anlatıya dönüşmesine imkân sağlayan müdahalelerde gözlemlenmiştir. Öğrencilerin tekil çizimlerde yer verdikleri mekânları ve yine o mekânlar arasındaki ilişkiyi kendi deneyimleri üzerinden kurmalarına yardımcı olan temsil dili anlatının anlamsal içeriğinin açığa çıkmasına da aracılık etmiştir. İlişiksel müdahalenin ilk adımı da olarak değerlendirilebilecek ilk yaklaşım, öğrencilerin kentin gündelik kullanımında Samsun'un kent dokusunu, suyla kurulan ilişki bağlamında iki parçaya bölen bir unsur olan tramvay hattını bu çalışmada çizimleri birbirine bağlayan bir eleman olarak kullanmış olmalarıdır denilebilir. İlgili bağlantıları kurmaya olanak sağlayan tramvay hattı çiziminden örnekler Şekil 9'da görülebilir.

Şekil 9. Tramvay hattı çiziminden örnekler.

Tramvay aksının çizilmesi ile kentteki diğer ulaşım hatları da anlatının içerisinde kendilerine yer bulmuş ve yeni çizimler ile kentteki ulaşım deneyimine (E1 hattının ekspres hat olması, TÜRKİŞ'in aktarma merkezi olması vb.) dair notlar da anlatıya dâhil edilmiştir. (Şekil 10). Bu ifade biçimleri de yine kentsel gündelik yaşama dair notlar içerdiğinden dolayı anlatının anlamsal birer katmanı olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, kentin fiziki haritası çizimlerin yerleştirilmesinde bir altlık olarak kullanılmış olmasına rağmen hem eskizlenen mekânların yakınlık, uzaklık ve büyüklük gibi ilişkileri hem de temsil edilen ulaşım hatlarının güzergahları birtakım çarpıtmalara uğrayarak oluşturulan haritanın alternatif anlatısını zenginleştirmiştir.

Şekil 10. Kentteki ulaşım hatlarına dair eklemeler, notlar.

Öte yandan öğrencilerin, kentin farklı noktalarındaki deneyimlerinden akıllarında kalan notları ve kişisel paylaşımları da (kutlamalar, özel gün etkinlikleri, su ile kurulan ilişki, şehir dedikoduları vb.) anlatıda yer almıştır (Şekil 11). Bu ifadeler de yine deneyim bilgisinin aktarılması bağlamında anlamsal birer katman olarak ele alınabilir. Burada, kentsel mekânın ve onun deneyiminin hem kolektif ve rutine dair deneyimlerden hem de bireysel ve tekil deneyimlerden oluşan çok katmanlı bir yapısı olduğu bir kez daha görünür olmuştur.

Şekil 11. Kentsel deneyime dair metin eklemeleri.

İlgili okumalar ışığında, bir belge olarak Samsun kent-anlatısı genel olarak değerlendirildiğinde özellikle tramvay aksının kentin görsel ifadesinde çok önemli bir yer tuttuğu ve çizimleri bağlayıcı bir faktör olarak anlatıda yer bulduğu ifade edilebilir. Tramvay verisinin yalnızca bir ulaşım aracı olarak değil de kentin farklı noktalarıyla kurulan ilişkiyi şekillendiren bağlayıcı bir eleman olarak anlatıda yer alması, diğer ulaşım verilerinin de (otobüs, dolmuş hatları gibi) noktasal olarak da olsa anlatıya dâhil edilmesini sağlamıştır. Yine parçacıl çizimleri birleştiren ve aralarındaki boşlukları dolduran ek çizimler ve üç boyutlu eklemeler de anlatının bütüncül bir görsel ifade kazanabilmesine katkı sağlamıştır. Her bir mekâna dair farklı deneyimlerin görsel anlatılar ile ifade bulması ve bunların bir araya getirilmesiyle atölyeye katılan öğrencilerin çalışma sürecinde anımsadıkları bilgiler aracılığıyla bir Samsun kent anlatı-belgesi örneği açığa çıkmıştır.

Atölye sonunda öğrenciler ile yapılan değerlendirme konuşmasında ise yine kentsel deneyim ve onun kolektif bir anlatıya dönüşmesi bağlamında çeşitli farkındalıklar oluşmuştur. Örneğin, öğrenciler kent anlatısını oluştururken farkında olmadan deniz ve tramvay ögesini kullanarak odak noktaları oluşturduklarını; sahil aksından kentin içine doğru eğim faktörü nedeniyle çok fazla veri çıkmadığını; otogar-havaalanı gibi kente ulaşım mekânlarının anlatıya dâhil edilmediğini; Fakültenin konumu nedeniyle kent kullanımlarının hem merkeze hem de Atakum'a yayıldığını (Kurupelit Kampüsü'nde olsalardı durumun farklı olabileceğini); anlatıda okul ve çevresine dair çizimlerin çok olabileceğini tahmin ettiklerini ancak merkez bölgesine dair bu kadar çok çizimin çıkabileceğini tahmin etmediklerini; kentin iklim verilerini beyin fırtınası bölümünde tartışmalarına rağmen bunun anlatıya pek fazla yansımadığını; birbirlerine verebilecekleri mekân önerilerinin ortaya çıktığını; kentte yapılmaması gereken şeylere dair de (örneğin dolmuş isimlerine bakılarak binilmesi, akşam saatlerinde meydana bulunmanın tekinsiz hissettirdiği, belirli saat aralıklarında tramvaya binmenin çok zor olduğu ve kente ilk defa gelen kullanıcıların tramvay yönüne dikkat etmesi gerektiği gibi) birbirlerinden bir şeyler öğrendiklerini ve atölye öncesinde kentte yapılacak farklı şeylerin olmadığını düşündüklerini ancak atölye sonrasında farklı pek çok mekânı deneyimlediklerini ve eylemler yaptıklarını/yapabileceklerini gördüklerini ifade

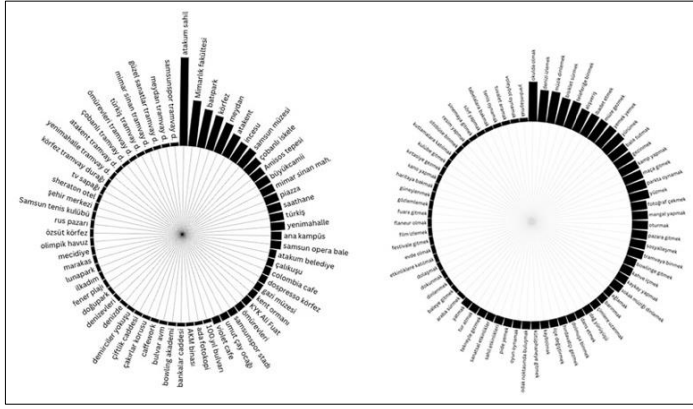
etmişlerdir. Bu ifadelerden de anlaşılabilceği üzere gündelik yaşam pratiklerimiz içinde yaşadığımız kentlerle kurduğumuz ilişkinin çoğu zaman ne kadar yoğun olduğunun farkında olamayabiliyoruz. İlgili ilişkiler deşifre edilmeye ve görsel bir anlatıya dönüştürülmeye başlandığı zaman ise bu durumun aslında çoklu bir eylemlilik hali tariflediğini fark edebiliyoruz. Kolektif bir anlatının bize vermiş olduğu bu bilgiler bir yandan da onun ne kadar öznel anlatılar üzerinden geliştiğinin altını çiziyor. Nitekim yine öğrencilerin yorumlarına dönecek olursak, bu kadar öznel bir ifade etme sürecinin içinde olmalarının onlara iyi geldiğini, mimarlık öğrencisi olmasalar bu anlatının bu şekilde çıkmayacağını (farkında olarak ya da olmayarak binalar, müzeler, imgeler ve görsel şeylere dair odak noktaları geliştirdiklerinden dolayı) ve yine mimarlık öğrencisi oldukları için acı çekmek, ağlamak ve bunlarla ilgili mekânları çizmek gibi eğilimler gösterdiklerini ve son olarak çalışmaya başlarken bu kadar içselleştirilen şeylerin ortaya çıkacağını hayal etmediklerini, bu çalışmanın kendilerine ait olduğunu ve anlatının gerçekten de bir tür mimarlık öğrencisi rehberi olduğunu ifade etmişlerdir. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere denilebilir ki, gündelik yaşam pratiğini benzer bir akış ile geçiren kişilerin- ki bu durum aynı zamanda atölyenin örneklem grubunu oluştururken önemsenmiştir- kentsel deneyimleri hem öznel hem de kolektif mekân-eylem ilişkileri bağlamında kimi ortak paydalarda buluşmaktadır.

Tartışma

Bu bölümde birbirinin oluşmasına aracılık eden ve üç aşamalı olarak gerçekleştirilen atölyenin çıktıları yapısal (temsili dili) ve anlamsal (kent-anlatı ilişkisi) içerikleri üzerinden tartışılmıştır. Atölyenin ilk aşaması olan beyin fırtınası bölümü sonucunda açığa çıkan kavramlar/eylemler fiziksel, zihinsel ve duygusal katmanlar üzerinden değerlendirildiği için bu katmanların anlamsal içerik bağlamında hem atölye sürecine hem de araştırmaya katkı sağladığı söylenebilir.

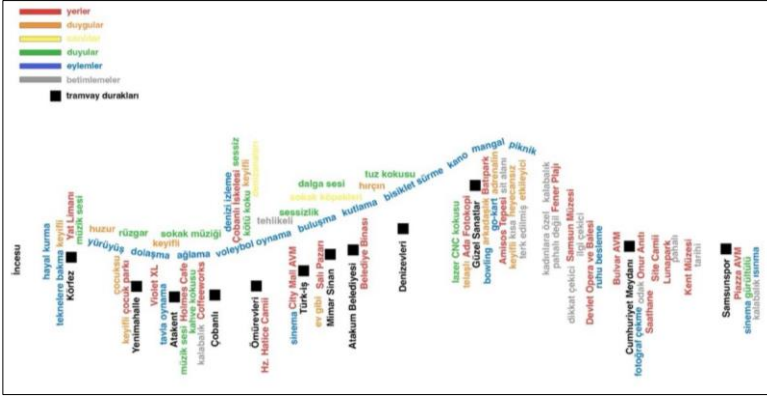
İkinci aşamayı başlatan söz konusu kavram/eylemlerin mekânsal karşılıkları ile çizilmesi aşamasının sonucunda ise hem mekânların kullanım hem de eylemlerin gerçekleşme sıklıklarına dair bilgiler açığa çıkmıştır. Mekânların kullanımı bağlamında Atakum sahil ve Mimarlık Fakültesi kent anlatısına konu olan en yoğun noktaları oluştururken (Şekil 12- sol), okulda olmak, denizi izlemek, müzik dinlemek gibi eylemler de yine kent anlatısına konu olan en yoğun eylemleri oluşturmuştur (Şekil 12- sağ). Dolayısıyla öğrencilerin kentsel gündelik yaşamında ilk olarak Atakum sahil ya da sahille ilişkili mekânlar ile Mimarlık Fakültesi'nin kullanımı yer alırken, ikincil olarak Batıpark, Körfez, Meydan, Atakent, sonrasında da Çobanlı, Büyükcami, Mimar Sinan Mahallesi ve Samsun Opera Bale gibi mahalle ölçeğinde lokasyonlar ve özel yapılar yer almıştır. Mekânlar ve onların kentsel deneyimin bir parçası haline gelmeleri

kamusal açık alanlardan başlamış ve belirli aktivitelere eşlik eden özelleşen mekânlara/yapılara doğru evrilmiştir denilebilir. Mekân kullanımı üzerinden açığa çıkan bu okuma kentsel deneyim bilgisini açığa çıkaran eylemler (okulda olmak, denizi izlemek, müzik dinlemek, oyun oynamak, yemek yemek vb.) ile de ilişkili olmuştur. Katılımcıların beyin fırtınası aşamasında kentte gerçekleştirdiklerini söyledikleri eylemlerin yarısından fazlasının en az iki kez ismi geçmiş, yani bu eylemler en az iki katılımcı tarafından gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, tenis oynamak, sörf yapmak, baleye gitmek, sinemaya gitmek, fuara gitmek gibi bedensel ve zihinsel eylemler yalnızca bir kez kullanılırken okulda olmak, denizi izlemek, bisiklet sürmek, alışveriş, yürümek, fotoğraf çekmek, tramvaya binmek gibi eylemler kolektif deneyimde daha fazla yer bulmuştur.

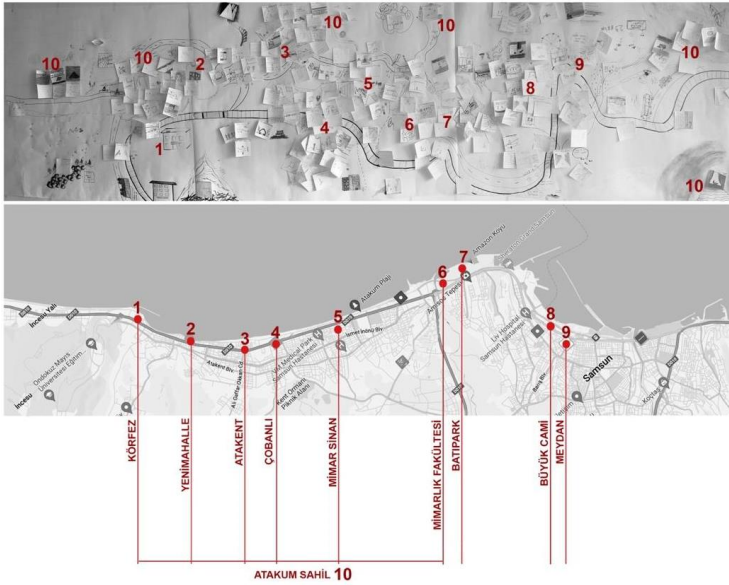
Şekil 12. Atölyede ismi geçen mekânların (sol) ve eylemlerin (sağ) tekrar sayısına göre dağılımı.

Yine atölyenin ikinci aşamasında üretilen ve “kent dedikoduları, söylentiler, günlük bilgiler, yere ait anılar” gibi bilgileri içeren metinlerin de içerikleri analiz edilmiştir. Öğrencilerin metinlerindeki söylemler, yere dair duygular, canlılar, duyular, eylemler ve betimlemeler olarak kategorize edilmiş ve her bir kategoriye ve bahsedilen yer isimlerine birer renk atanarak bu kelimelerden oluşan yeni bir harita üretilmiştir (Şekil 13). Harita üretilirken, bu kelimeler kentin topografik ve altyapısal bileşenleri olan kıyı çizgisi ve tramvay hattını referans alarak yerleştirilmiştir. Haritanın doğusunda kalan bölümler daha çok yer bilgisi ağırlıklı iken batısında kalan ve sahil bandını oluşturan bölümler eylem ağırlıklı olmuştur. Bu durum bize kentsel deneyimlere göre kentin farklı noktalarında eylem-mekân ilişkilerinin hangi yönünün daha baskın olduğuna dair bilgi vermektedir.

Şekil 13. Öğrenci metinleri üzerinden üretilen kelime haritası.

Atölyenin son aşamasıyla açığa çıkan kent-anlatısının, kentin mevcut harita bilgisi ile ilişkisi ya da ilişkisizliği üzerinden verdiği bilgiler de yapısal ve anlamsal içerikleri üzerinden tartışılmıştır. Şekil 14’te Samsun kentinin mevcut harita bilgisi üzerine öğrencilerin kent anlatısını üretirken odak noktası olarak seçtikleri yerler- boş kâğıtta konumlanabilmek için yaptıkları çizimler üzerinden- işaretlenmiş ve numaralandırılmıştır. Harita bilgisi ile anlatı bilgisi arasında yönelim ve sıralama olarak genel anlamda ilişkili bir durum (Körfez, Yenimahalle, Atakent vb. sıralaması gibi) gözlemlense de ilgili konumların mesafeleri (yakınlık-uzaklık) arasında benzerlik ilişkisinin gözlemlenmesi güçtür. Öte yandan, Atakum sahil aksı ile ilişkili olarak yapılan mekân-eylem çizimlerinin kent anlatısındaki yerleri değişkenlik göstermiş, hatta kimi çizimlerin yerleştirildiği yerler nedeniyle sahil hattına hem kuzey hem güney aksında yer verildiği için sahil sürekliliğinin takibi güçleşmiştir. Bu durum fiziki yerleşimin temsil diline yansımaları bağlamında kent-anlatısının yapısal içeriğine referans vermektedir.

Şekil 14. Samsun kent anlatısı (üst) ve kentin harita bilgisi (alt).

Kent-anlatısı genel olarak değerlendirildiğinde hem tekil çizimler bağlamında hem de kolektif anlatı üzerinden okunabilecek olan görsel hikâye(ler), kentin ulaşım hatları ve öğrencilerin kentsel deneyiminin birer parçası haline gelen odak noktaları hem kentsel gündelik yaşam içerisindeki hem de özel günler/aktiviteler içerisindeki deneyimsel bilgiler bağlamında, iki ve üç boyutlu ifade teknikleri ve farklı temsil dilleri (çizim ve metin gibi) kullanılarak ifade bulmuştur. Benzer şekilde bu durum da öncelikle kent anlatısının yine temsil dili bağlamında yapısal içeriğini oluştursa da aynı zamanda söz konusu ilişkilerin (çizimler ve kullanılan ek metinler, ifadeler gibi) kurulma biçiminden kaynaklanan anlamsal katmanları da açığa çıkarmıştır. 29 Ekim kutlamalarının yarattığı etkinin ya da rutin olarak yapılan “Okula yaklaştın öğrenci kartını çıkar” ifadesinin kent-anlatısında yer bulması gibi detaylar bu bağlamda değerlendirilebilir.

Atölyenin tüm aşamaları birlikte değerlendirildiğinde ise yapısal ve anlamsal içerikler; morfolojik bilgiler ve peyzaj öğeleri, belli işlevleri olan ve özelleşmiş mekânlar, ulaşım ve hareket halindeyken kullanılan bağlantı mekânları/öğeleri ve mekânlara ait anı, kimlik, hafıza üzerinden ele alınabilecek sözel anlatı olmak üzere dört alt başlık üzerinden tartışılmıştır.

Morfoloji ve peyzaj: Kentin mevcut harita bilgisinden yola çıkılarak yönler, deniz, eğim, ulaşım aksları ve kamusal açık alanlar işaretleyiciler olarak görev görmüş ve kolektif üretim yapılırken bunun aksi veya bunu çarpıtan bir yol (yönlerin tasarlanan anlatıda farklı algılatılması gibi) izlenmemiştir. Samsun

kenti özelinde belirleyici ana hatlardan biri olan deniz, anlatı oluşturulurken genellenmiş alanları ve belirli eylemleri bir arada tutan bir “kenar” ögesi olarak çeşitli temsillerde yer bulmuştur (Lynch, 2010, s.52). Bu imge/kentsel öge, ilk olarak eylemler listesinde “denizi izlemek, balık tutmak, yüzmek, sahil etkinlikleri” olarak yer almış, görsel ifadelerde ise “suyun içinde olma, kenarında olma, suya bakma” gibi durumlara dönüşerek kuş bakışı çizimler, perspektif çizimler, boyamalar ve üç boyutlu müdahalelerle temsil edilmiştir.

İşlev ve özelleşmiş mekânlar: Atölyeye katılan öğrencilerin ilk olarak kentteki eylemleri ve sonrasında bunların gerçekleştiği ve eşleştiği mekânlar üzerinden yaptıkları beyin fırtınası sonrası bir veya daha fazla kez bahsi geçen, atölyedeki eskizlere, metinlere ve tartışmalara yansıtılmış olan çeşitli ortak kapalı mekânlar açığa çıkmıştır. Bunlar genel olarak kamusal mekânlar (müze, alışveriş merkezi, hastane, okul, üniversite vb.), biletli etkinlik (tiyatro, sinema, konser, dinleti, performans vb.) mekânları, yeme içme mekânları, alışveriş mekânları, özel alanlar vb. olarak ifade edilebilir.

Bağlantı mekânları ve ögeleri: Ulaşım açısından bakıldığında scooter ve bisiklet sürme, yürüyüş yapma, koşma gibi eylemler aracılığıyla kullanılan mekânlar ile bunlara ek olarak kentsel donatı elemanı olan banklar ve kamusal açık alanlardan parklar, bazı özel aralıklar, kumsal, yürüyüş yolu, sahil parçaları gibi alanlar da anlatıda yer bulmuştur. Atölye sonuç ürününün biçimini ve grafik anlatının altlığını oluştururken öğrencilerin baskın olarak ifade ettikleri tramvay hattının anlatıya işlenirken çarpıtılması, genişleyip daralması, bisiklet ve karayolları ile kurduğu ilişkinin yeniden kurgulanması, öğrencilerin bilişsel konumlanmaları ve hafızalarından yola çıkarak ürettikleri bu anlatının gözlemciye kartografik harita bilgisinin sunabileceğinden farklı bir katman ve zenginlik sağladığı söylenebilir.

Sözel anlatılar: Gerek kent anlatısının içerisinde onu zenginleştirmek ve deneyim bilgisinin aktarılmasına aracılık etmek üzere yer verilen metinler/yazınsal ifadeler gerekse yine öğrencilerin mekân-eylem ilişkisini yazı üzerinden anlattıkları ifadeler, mekânsal deneyimlerin aktarılması noktasında bizlere mekân-anı ilişkisine dair de bilgiler vermektedir. Yerle kurulan ilişkinin öznel deneyimler ve teknikler/araçlar yardımıyla yeniden üretilerek aktarılması hem haritalama kavramının performatif yönüne hem de anlatıyı oluşturan deneyim bilgisinin ilişkişel olarak aktarılma çabasına katkı sağlamıştır.

Son olarak, kentsel gündelik yaşamın içerisinde belirli bir gruba dâhil olan katılımcılar ile gerçekleştirilen atölyenin sonuç verileri de yine o grubun kendi dinamiği içerisindeki kentsel deneyim verilerini açığa çıkarmıştır denebilir. İlgili katılımcıların mimarlık okumaya başlamadan önce Samsun’da ya da Samsun dışında yaşamış olmaları anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Atölye katılımcılarının mimarlık eğitimiyle beraber gündelik yaşamlarının büyük bir

kısmını geçirdikleri mekânların benzerleşmesi bu duruma etki etmiş olabilir. Dolayısıyla tüm katılımcıların gerek sıklıkla kullandıkları mekânlar (Mimarlık Fakültesi, Atakum sahil, Körfez gibi) ve gerçekleştirdikleri eylemler (okulda olmak, yemek yemek, müzik dinlemek gibi) gerekse kent anlatısını oluşturan çizimler ve metinler (“Okula yaklaştın öğrenci kartını çıkar” gibi) yine o gruba özgü, alternatif bir kent anlatısı/ anlatı-belgesi örneği oluşturmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Kentsel deneyimlerimiz kimi zaman gündelik yaşam rutinlerimiz kimi zamansa beklenmedik anlık eylemler etrafında gerçekleşmektedir. Bu deneyimler öznel ve bireysel olduğu kadar kamusal paydasında yaşandığı için aynı zamanda kolektiftir. Mekânsal/kentsel deneyim bilgisinin kolektif yönü ve katmanlı yapısı haritalama tekniği aracılığıyla görsel bir anlatıya dönüştürüldüğünde, bize o mekânlara ve deneyimlere dair belki de bir anda kavrayamayacağımız ancak performans gösterdiğimizde kişisel deneyimlerimizle ortaklıklar kurabileceğimiz bilgiler vermektedir. Dolayısıyla bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen atölye sürecinde üretilen ve birer belge olarak ifade edilen tüm anlatılar her seferinde onunla temas eden her bir özne için yeni ilişki biçimlerinin kurulduğu ve yeni okumaları açığa çıkarabilecek performatif bir kent-anlatısı olarak ele alınmış, bu kent-anlatısı alternatif bir belgeleme yaklaşımı olarak değerlendirilmiştir. İlgili kent-anlatısını kuran ve mimari tasarım sürecinin çeşitli aşamalarında kullanılan haritalama tekniği ve onun her seferinde yeniden tasarlanabilir olma potansiyeli yenilikçi yaklaşımların da önünü açmaktadır. İlgili literatürde, özellikle Türkiye’deki kentler bağlamında belirli örneklem alanlarında kullanılan pek çok araştırmaya rastlanmaktadır (Köseoğlu & Yıldız, 2021; Yorgancıoğlu & Çalak, 2020; Tanrıverdi Kaya, 2019; Bekar, 2021; Topçu & Topçu, 2012; Kılıçaslan vd., 2024, Özgen & Türkseven Doğrusoy, 2020; Aydınli & Kürtüncü, 2014; Şenel, 2019). Bu araştırmanın işaret edilen çalışmalardan farkı ise hem kurgu olarak öğrencilerin sonuç ürünü bilmeden, bir parça-bütün ilişkisi kurarak bir kent-anlatısı oluşturmalarında hem de örneklem alanı olarak tüm kente dair deneyim bilgisini aramayı denemesindedir. Bir diğer fark ise atölye katılımcılarının mimarlık bölümünün farklı kademelerinden olmaları ve bu nedenle atölye sürecinin birlikte üretim aşamasında hem kente dair bilgi ve deneyimlerini hem de bunların birer anlatıya dönüşmesinde rol oynayan araç ve temsil yöntemlerini birbirlerine aktarabilmeleridir.

Bu araştırmada örneklem olarak literatürdeki benzer çalışmalarda henüz yer almayan Samsun kentinin seçilmesi, atölye katılımcılarının mimarlık öğrencileri ile sınırlandırılması ve haritalama tekniğinin tasarlanan atölye çalışmasıyla öncül çalışmalardan beslenerek ve yeniden yorumlanarak kullanılması nedeniyle araştırmanın özgün olduğu ve atölye çıktılarının alternatif bir belgeleme biçimi

olarak okunabilmesinin ilgili literatüre katkı sağlayacağı söylenebilir. OMÜ Mimarlık öğrencileri tarafından üretilen ve yine mimarlık öğrencileri için bir tür rehber dönüşen Samsun anlatı-belgesinin içerdiği enformel, öznel ve deneyime dayalı bilginin çeşitliliği, belgeleme pratikleri için de özgün ve zengin bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Samsun kenti bağlamında kentsel deneyim bilgisinin görünürlüğüne ve kentin güncel durumunun belgelenişine dair çalışmaların sınırlı olması dolayısıyla bu araştırmanın kentsel veri bağlamında da alana katkı sağlayacağı söylenebilir. Ayrıca araştırmanın yöntem bölümünün özellikle mimari tasarım stüdyolarına uyarlanabilmesi durumunda daha detaylı kentsel deneyim bilgileri elde edilebilir ve bu durum mimarlık eğitimi bağlamında da bir katkı olarak değerlendirilebilir.

Son olarak denebilir ki, bir kentin öznel ve kolektif olarak belgelenmesi, halihazırda kullandığımız yöntem ve tekniklerin yorumlanması aracılığıyla potansiyel alanları açığa çıkarılabilir ve bu türden yaklaşımlar o kentin fiziksel verilerine dair değişken durumlara kapı aralarken ardıl çalışmalar için de deneyim bilgisi bağlamında çeşitlilik kazandırabilir.

Teşekkür

Bu çalışma, yazarlar tarafından yürütülen “Günümüzün Belgelenmesinde Alternatif Bir Kent Okuması: Samsun Örneği” başlıklı BAP projesi kapsamında hazırlanmış olup, çalışma “Ondokuz Mayıs Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (Proje numarası: 4851)” tarafından desteklenmiştir. Proje kapsamında gerçekleştirilen atölyeler için OMÜ Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Merkezi tarafından 2023-860 karar numarasıyla 27.10.2023 tarihinde etik kurul onay belgesi alınmıştır. Bu çalışmaya konu olan atölyeye gönüllülük esasıyla katılan ve katkı sağlayan tüm öğrencilerimize teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Aral, H. E. (2018). Mimarlıkta Yaratıcı Haritalama: “Yaşanmış Mekân”ı Görünür Kılmak Üzerine. *Mimarlık*, 62–71.
- Asar, H. (2023). Mimari Tasarım Sürecinde Çizerek Düşünme ve Anlatı İlişkisinin Potansiyeli Üzerine. F. Aslan (Ed.), *Mimarlık, Planlama ve Tasarım Alanında Gelişmeler* (ss. 125-134). Platanus Publishing.
- Aydınlı, S. ve Kürtüncü, B. (2014). *Paralaks Oda*. İstanbul: Cenkler Matbaacılık.
- Ayhan Bol, N. (2019). Mekansal algı üzerine bir öğrenci projesi: Samsun incelemesi. Erişim tarihi: 10.02.2025, <https://www.arkitera.com/gorus/mekansal-algi-uzerine-bir-ogrenci-projesi-samsun-incelemesi/>
- Bekar, İ., Konakoğlu, N.Z. ve Bulut, B. (2021). Cognitive maps and urban equipment in urban spaces: The case of Trabzon Meydan Park, *Kent Akademisi*, 14 (4), 1100- 1116. <https://doi.org/10.35674/kent.962892>
- Benjamin, W. (2011). *Pasajlar* (A. Cemal, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 1982).
- Coates, N. (2012). *Narrative architecture*. AD Primers. John Wiley & Sons Ltd.
- Corner, J. (1999). *The agency of mapping: speculation, critique and invention, mappings*. London: Reaktion Books.
- Cullen, G. (1961). *The concise townscape*. Routledge.
- de Certeau, M. (2008). *Gündelik hayatın keşfi 1* (L. Arslan Özcan, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 1990).
- Dey, I. (1993). *Qualitative data analysis: A user-friendly guide for social scientists*. London: Routledge Publications.
- Favro, D. (1999). Meaning and experience: urban history from antiquity to the early modern period. *Journal of the Society of Architectural Historians* 58, No.3, 364-373. <https://doi.org/10.2307/991530>
- Frayling, C. (1993). *Research in art and design*. Royal College of Art Research Papers Series 1(1). <https://antle.iat.sfu.ca/wp-content/uploads/2018/08/Frayling.pdf> adresinden erişildi.
- Graff, U. (2021). Research perspectives in architecture. *Dimensions of Architectural Knowledge*, 13-19. <https://doi.org/10.14361/dak-2021-0102>
- Gros, F. (2021). *Yürümenin felsefesi* (A. Ulutaşlı, Çev.). İstanbul: Kolektif Kitap. (Orijinal eserin yayın tarihi 2009).

- Güleç, G. (2021). Mimarlıkta temsil ve tasarım araçları olarak haritalar. *GRID-Architecture Planning and Design Journal*, 4(1), 53-73. <https://doi.org/10.37246/grid.796513>
- Hacıhasanoğlu, İ. (2012). Representation of urban image in the information age: A case study of Galata (Yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Ittelson, W.H. (1978). Environmental perception and urban experience. *Environment and Behavior*, 10(2). Sage Publications. <https://doi.org/10.1177/001391657810200>
- Jonas, W. (2006). Research through design through research- a problem statement and a conceptual sketch. Design Research Society. International Conference in Lisbon. IADE.
- Kılıçaslan, H., Uluçay Temel, M. ve Taslı, P. (2024). Imaged experiences: Mapping the Trabzon city center. *Black Sea Journal of Engineering and Science*, 7(5), 1036-1049. <https://doi.org/10.34248/bsengineering.1521928>
- Kozar, C. (2009). Mimarlığın ötesinde bir başlangıç noktası olarak kent okuması (Yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Köseoğlu, E. ve Yıldız, S. (2021). Bilişsel bakışla kentsel mekân okuma ve tasarım atölyesi: Mekanoku – Fener Balat. *International Symposium of Scientific Research and Innovative Studies* 22.
- Kuban, D. (2000). Tarihi çevre korumanın mimarlık boyutu: Kuram ve uygulama. İstanbul: YEM yayınları.
- le Breton, D. (2020). Yürümeye övgü (İ. Yerguz, Çev.). İstanbul: Sel Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2000).
- Leach, A. (2015). Mimarlık tarihi nedir? (H. Doğan, Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi. (Orijinal eserin yayın tarihi 2010).
- Lynch, K. (2010). Kent imgesi (İ. Başaran, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 1960).
- Mitchell, P. (2008). Cartographic strategies of postmodernity: the figure of map in contemporary theory and fiction. London: Routledge.
- Oliveira, V. (2024). Kentsel morfoloji: Kentlerin fiziksel biçimi çalışmalarına giriş (T. Tezer, Çev.). Ankara: Nika Yayınevi. (Orijinal eserin yayın tarihi 2021).
- Özgen, A. İ. ve Türkseven Doğrusoy, İ. (2020). İzmir-Karşıyaka'da çevresel algıyı çözümlemeye yönelik bir araştırma. *Tasarım + Kuram*, 16 (29), 153-167. doi: 10.14744/tasarimkuram.2020.85057

- Pallasmaa, J. (1996). The geometry of feeling a look at the phenomenology of architecture. K. Nesbitt (Ed.), *Theorizing a new agenda for architecture* (ss. 448-453). Princeton Architectural Press.
- Pallasmaa, J. (2011). *Tenin gözleri* (A. U. Kılıç, Çev.). İstanbul: YEM Yayın. (Orijinal eserin yayın tarihi 2005).
- Polanyi, M. (2005). *Personal knowledge: towards a post-critical philosophy*. Routledge.
- Sarı, J. (2013). *Kenti deneyimleme aracı olarak psikocoğrafya* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Silverman, D. (2001). *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. London: SAGE Publication.
- Şenel, A. (2014). Haritalama: Bir anlama, eleştirme ve tasarlama eylemi. A. Şentürer, N. Paker, Ö. Berber, A. Şenel (Eds.). İstanbul için öngörüler Taarla: İTÜ mimari tasarım laboratuvarı araştırmaları (ss.26-33). İstanbul: İTÜ Vakfı.
- Şenel, A. (2019). Mimarlık eğitiminde haritalama: geleneksel eril mimarlık üretimine yaratıcı bir eleştiri. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi: Dosya 42, 5-18.
- Tanrıverdi Kaya, A. (2019). Üniversite öğrencilerinin zihinsel haritalarında kentin imajı: Düzce örneği. *Tasarım Kuram*, 15 (28), 165-178. <https://doi.org/10.14744/tasarimkuram.2019.82787>
- Tonellato, L. (2019). *Storytelling [in] architecture: approaching relational architecture*. Master thesis. Carleton University, Canada.
- Topcu, K. ve Topcu, M. (2012). Visual presentation of mental images in urban design education: Cognitive maps. *Procedia- Social and Behavioral Sciences* (51), 573-582. 10.1016/j.sbspro.2012.08.208
- Walcott, H. F. (1994). *Transforming Qualitative Data: Description, Analysis and Interpretation*. London: SAGE Publications.
- Yorgancıoğlu, D. ve Çalak, I. (2020). Bedensel deneyime dayalı yer bilgisinin yeniden yapılandırılması için bir yöntem irdelemesi: Deneyimsel haritalama. *Megaron*, 15(1), 126-137. Doi: 10.14744/MEGARON.2020.80269

Wall Paintings of Giresun, Yağhdere, Tekke Village, Sarı Halife Mosque

Fatma Sedes¹

¹ Assist. Prof. Dr., Orcid: 0000-0002-4064-7381

INTRODUCTION

There is an entrance hall towards the North of the building. Due to the slope of the land where the mosque is located, the entrance is not from this façade but from the east façade of the hall. There are two vertical rectangular windows on the north façade, ending at the eaves level. The windows have no jambs or lintels. The wall surface is plastered and painted, and cracks were seen here and there. The North façade ends with a short wooden eave at the top.

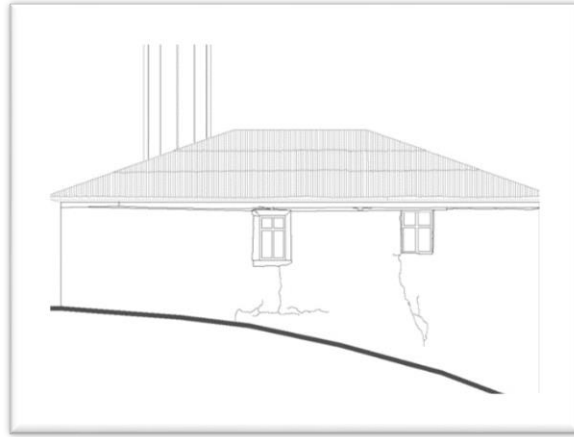

Figure 3 North Façade (Sedes,2016)

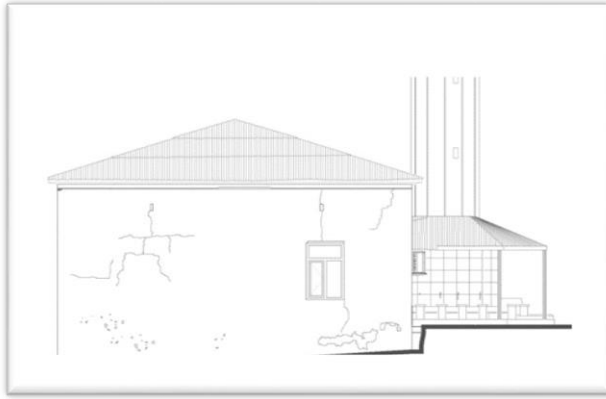
Figure 4 North Façade (Sedes, 2026)

There are two windows on the North façade of the building, which are at the eaves level. The windows are vertical rectangular and have flat lintels. The windows have no jambs or lintels. The wall surface is plastered and painted, and cracks are seen here and there. The facade ends with a short wooden eave at the top.

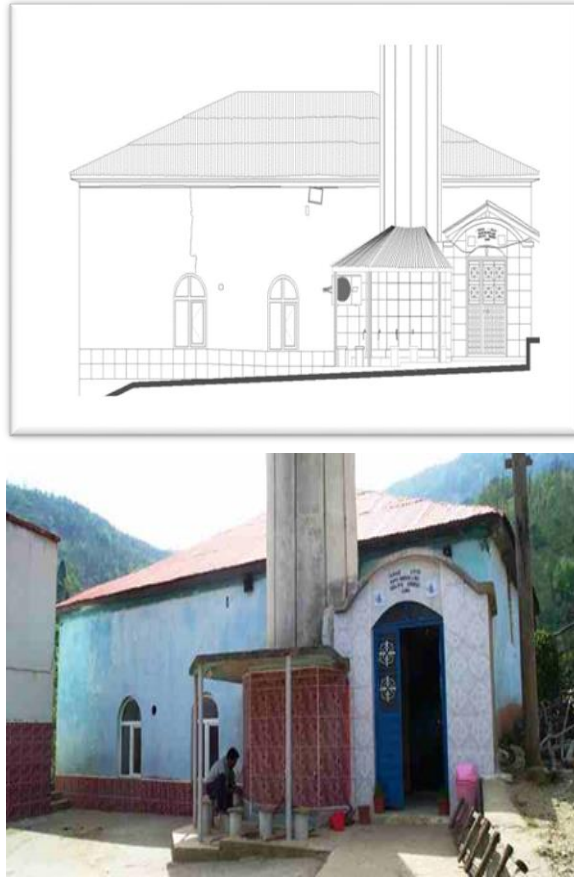
Figures 5,6 Western Front (Sedes, 2014)

The southern facade of the building appears higher than the other facades due to the slope. There is one vertical rectangular shaped window with flat lintel stone near the eastern corner of the facade. The window has no jamb or lintel. Unlike the other facades, there are two loopholes on this facade. The wall surface of the facade is plastered and painted and cracks are seen here and there. The facade ends with a short wooden eave at the top. The south facade of the building appears higher than the other facades due to the slope.

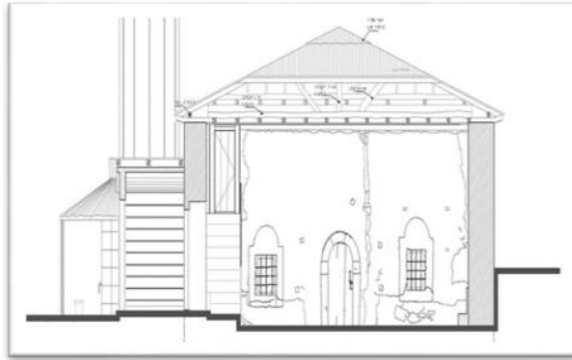
Figures 7,8 Southern Façade (Sedes, 2014)

The Eastern façade of the building consists of two windows, one loophole opening, a minaret and fountain built adjacent to the facade and the entrance to the narthex. There are two vertical rectangular windows with round arch openings on the section of the facade facing the harim. The window has no jamb or lintel. There is one loophole opening on the facade. The minaret, which comes in front of the wall separating the narthex and the harim, was built adjacent to the facade and the shoe part of the minaret was designed as a fountain. The entrance opening on the north side of this section has a depressed arch. The entrance opening, fountain and approximately 1 meter of the main walls of the harim from the ground were covered with tile material in a later period. The surface of the facade remaining above this application is plastered and painted and cracks are seen here and there.

Figures 9,10 Eastern façade (Sedes, 2014)

The interior consists of the entrance hall and the *harim*. Due to the slope of the land, the entrance to the hall is provided from the east side. The round vault-shaped reinforced concrete space in front of the entrance was an addition. There are two windows on the North-facing face of the entrance hall. There is a vertical rectangular and flat-ribbed entrance door on the North corner of the eastern part of the hall, the west of which is solid. As soon as one enters through the door, there is a landing one-step higher than the entrance hall floor. A wooden staircase starting from this landing and rising adjacent to the Eastern wall accesses the entrance hall and the minaret.

Figures 11, 12 Entrance door (Sedes,2014)

The door that provides entrance to the *harim* from the last congregation place preserves its original shape. The door with round arch opening and vertical rectangular shape is narrow and flat. The doorframe and arch are made of cut stone material. The single-winged door has simple workmanship and is made of wood. The windows placed symmetrically on both sides of the door, have round arches on the inside and flat lintel stone openings on the outside. The window frames and lintels are made of cut stone and are the same material as the doorframe. The joinery of the vertical rectangular windows is made of wood and the railings are made of metal. The application of round arched pediments on the windows is a common application in XIX. th century mosques and churches in the region.

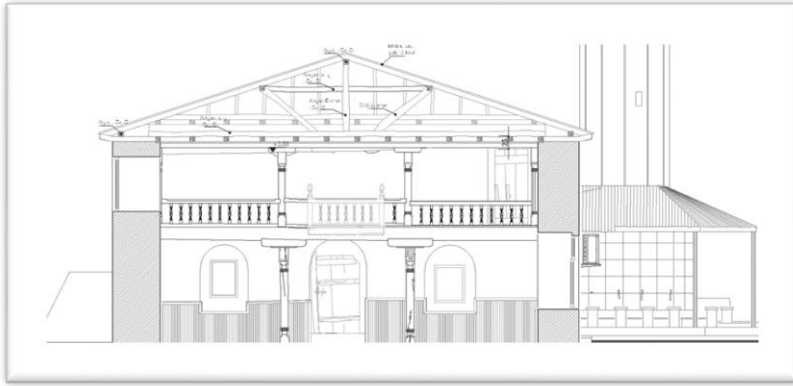

Figures 13,14 Entrance opening and round arch window opening to the north (round arch pediment application) (Birleş, 2014).

The gallery floor located to the north of the *harim* is completely wooden and extends to the middle of the *harim*. The *harim* has a square-shaped pavilion section that sits on the walls on the sides and two wooden columns in the front. The bases and capitals of the columns supporting the *harim* are square, while the body is round. The transitions from the base and capitals to the body are softened by beveling and made clear with moldings. The railings of the gallery are in the form of wooden railings animated by concave and convex moldings.

Figures 15,16 Gallery floor and wooden columns (Sedes, 2016)

Figures 17, 18 Section drawing in the harim (Sedes 2018)

The entrance door is in the middle of the North wall, and a semicircular arched window is opened on both sides of the door. There are two tree motifs on the surface between the entrance opening and the window on the west of the entrance. Since the wooden column carrying the gallery divides the surface in two here, a cypress tree is depicted in the narrow area between the pillar and the door due to its thinness. It is difficult to notice since its color fades over time. The trunk of the tree is brown and the upper part is light blue. A tree motif that can be described as a weeping willow or a ball pine tree with blue leaves clustered in four places is embroidered on the surface between the column and the window. The blue leaves here are stylized (Figs. 19, 20, 21). The window is surrounded by an outer contour consisting of a blue line. A zigzag border with dotted corners on both sides surrounds the window niche, and the spaces between the borders are filled with a curved branch motif. There is a six-pointed star in the arch arch. On the surface between the window and the west wall, there is a stylized fruit-bearing apple tree (İltar, 2014)

Figures 19, 20, 21 Wall Paintings on the Surface of the North Wall

A stylized fruit tree without leaves is seen on the wall surface to the east of the entrance and the entrance (Figs. 22, 23, 24, 25). Although the decorative composition in the window niche is the same as the other window, there is no star motif here. On the surface between the east of the window and the east wall, there is a tree motif resembling a palm tree. The branches of the tree rising from the ground line are curved to the right and left.

Figures 22,23,24,25 A stylized fruit tree without leaves is seen on the wall surface to the east of the entrance (Birleş,2014)

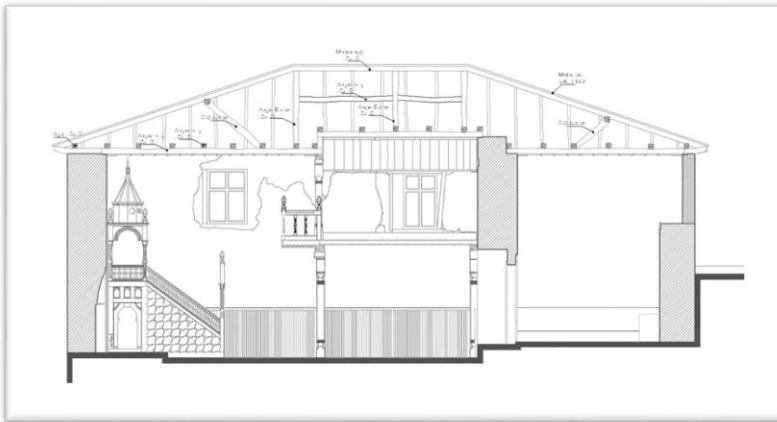

Figure 26 Longitude Section in the Mosque (Sedes,2018)

On the surface of the west wall under the mahfil, after leaving a gap of about one and a half meters from the north wall, there is a medallion formed by a three-slice abstract leaf motif on a blue background. The medallion is filled with a

bunch of roses and rosebud motifs designed from different angles. This cluster consists of four roses, four rosebuds, curling branches and leaves (Fig.25).

The ornamental composition, which continues with a two-storey portico appearance from the end of the *mahfil*, has four rows of arches in the upper and lower rows. One of the upper arched sections was destroyed due to a window opened later. The first of the arches in the lower row, from north to south, has a rose bouquet motif coming out of an earth-colored vase with a pedestal, bulging body, narrow neck and mouth (Fig 26). The second arch is filled with a cluster of red and blue roses, rosebuds and green leaves emerging from a blue vase with a pedestal, wide body, thin, long neck and narrow rim (Fig. 26). The third arch is filled with a fruit tree rising from a blue pot with a pedestal, wide body and wide mouth. The leaves are dark green and the fruit is orange. The trunk of the tree is brown (Fig. 30). The fourth arch is filled with a stylized pear tree motif with roots resting on the ground line. The tree is large and fruited and covers the entire arch eye (Fig.30).

Figures 27,28,29,30 Wall paintings, flowers in the vases (İltar, 2014)

The upper part of the western wall has been damaged by a window that was opened later. Inside the first arch from north to south, there is a bunch of roses coming out of a vase with a high base, bulging body, long neck and handles. The roses are in red and blue tones. The upper part of the rose bouquet has been damaged. Only one blue colored vase handle can be detected inside the second

arch, which seems to have been wider. The rest of it has been destroyed (Figure 31). In the third arch, there is a bunch of roses coming out of a pitcher-shaped vase placed on a base similar to an acanthus leaf. The roses are filled on the surface with a composition narrowing from the bottom to the top and clustered in four different places. On the upper levels, there is a moon and star motif to the right of the bunch of roses and a sun motif to the left (Figs.32,33). The moon and sun are radiating light. On the fourth arch, a cluster of red, blue and pink roses, flowers, tulips and leaves clustered in four places, rising from a vase with a stepped base, a wide body and a wide and open mouth, which sits on a base similar to an acanthus leaf. Black color is used from time to time to add perspective to the leaves in the composition. To the right of the composition is placed the moon and a small luminous sun, and to the left a larger luminous sun (Fig.31).

Figure 31 The upper part of the western Wall (Sedes,2014)

Figures 32,33 (İltar,2014)

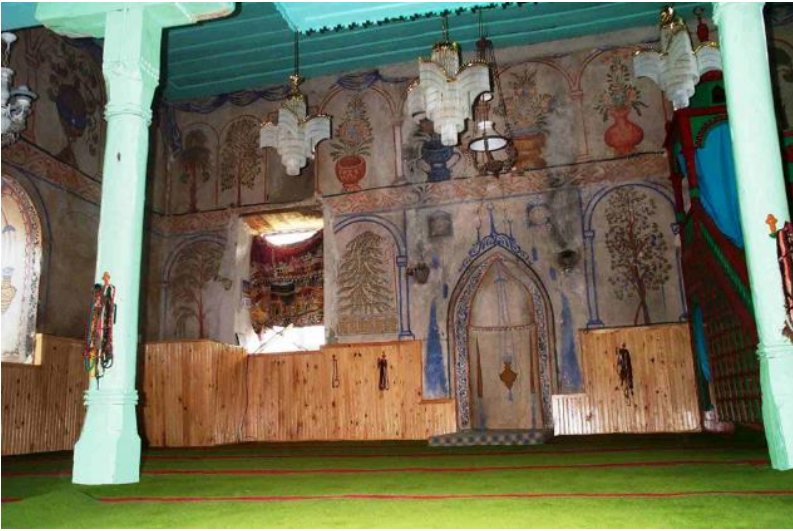

Figure 34 South side of the harim (Birleş,2014)

Figures 36,37,38 Wall paintings on the Mihrab Wall (Birleş,2014)

There is an arch eye on each side of the mihrab. A vine branch with grape clusters wrapped around the trunk of a tree is placed in the western arch eye. The grapes are blue and the leaves are green. The leaves are “C” shaped. The archway to the west of the mihrab is filled with a seven-story, eight-door depiction of heaven. The depiction includes the ‘livâü'l hamd’ banner, which is one of the symbols of heaven, the tuba tree, the gates of heaven, and its floors. The mihrab niche in the center of the south wall is surrounded by two rows of borders consisting of curling branches. The outer border is narrow and was intended to be decorated with lozenge slices at first, but after a while, it was returned to curved branches. The inner border is wider and surrounded by brown contour lines. Above the mihrab niche there are three realms rising on S and C curved bases. A blue tassel hangs from the bottom of the lamp. Apart from the oil lamp, there are two standing candlesticks in the mihrab niche. Candlesticks in blue and brown colors are also given the appearance of being lit. On the rectangular surface between the *mihrab* niche and the arch eyes, there are two clocks hanging down from the upper intermediate border. There is a crescent moon in the corners of their triangular pediments. There is a small ledge under the clocks to place oil lamps. The soot from the lamps used in the absence of electricity has darkened the surroundings. At the bottom, on either side of the mihrab, there is a depiction of a cypress with its ends bent towards the mihrab (Fig. 37). (İltar, 2014).

Figure 39 East side of the harim (Birleş,2014)

The mihrab, located in the center of the south wall of the mosque, is half-round in shape and its niche is simple. The surface on both sides of the niche is enlivened with rows of profiles. The transition between the niche and the junction is a common practice in the mosques of the region. The mihrab niche is surrounded by two rows of borders consisting of curling branches. The outer border is narrow and was originally intended to be decorated with a lozenge, but after some time, it was returned to the curved branch. The inner border is wider and surrounded by brown contour lines. Above the mihrab niche there are three realms rising on S and C curved bases. There is a hanging oil lamp motif suspended by a chain from the mihrab arch towards the niche. The blue and brown colored oil lamp is given the appearance of burning with red paint. A blue tassel hangs from the bottom of the lamp. Apart from the oil lamp, there are two standing candlesticks in the mihrab niche. Candlesticks in blue and brown colors are also given the appearance of being lit. On the rectangular surface between the mihrab niche and the arch eyes, there are two clocks hanging down from the upper intermediate border(Fig. 40). At the bottom, on both sides of the mihrab, there is a depiction of a cypress with its ends bent towards the mihrab.

Figure 40 The Mihrap (Birleş,2014)

The pulpit is placed in the middle of the *mihrap* and the west wall. The wooden pulpit is original. The entrance opening has round arches and the door has two wings. There are a total of ten trays, five in each wing. The trays are square and polygonal. There is a row of tassels consisting of semi-circles in the belly of the arch. One of the triangular spaces at the corners of the arch is decorated with a moon and the other with a star motif. The rectangular panel around the arch is surrounded by a tooth motif. There are two knobs on the panel.

The railing of the pulpit is made in openwork technique. The surface of the mirror part is arranged like a net motif formed with wooden folds. The pavilion part of the pulpit is in baldaken style and has a polygonal pulley and a conical cone on it. The pavilion has a round arch. On the facades of the pulley, there are different motifs such as moon and star etc. formed with openwork technique. A bracelet consisting of a row of teeth is seen between the pulley and the cone. The cone ends with a moon and star motif.

The baroque and rococo styles, which are defined as the westernization period in our art and which reached our country as of the second half of the XVIII. th century, first found application in and around the palace and then in various buildings in Anatolia. With the introduction of these styles, which mostly influenced interior decoration, into Ottoman architecture, a type of painting defined as mural painting developed; ornamental compositions consisting of landscapes, still life, bouquets of roses, flowers rising from vases and various architectural depictions were applied to the walls with the pencil technique. The Hacı Abdullah Halife Mosque is the only example of a mosque in Giresun decorated with pencil work on dry plaster in the tradition of this period. In the neighboring province of Trabzon, a city of princes, there are many mosques decorated in this style, the names of which will be mentioned later. Considering

that the Hacı Abdullah Halife Mosque was built under the Gülbahar Hatun Foundation in Trabzon, it can be stated that the ornamental composition here was influenced by Trabzon mosques. In the harim, the inscription "li Eş-şeyh Hamza" can be read in the first one from north to south in the lower row of arches on the west wall (Fig. 41) There is also a date just below this inscription. However, since it was damaged, the date could not be read exactly. Based on this inscription and the examples in the region, it can be stated that the wall paintings of Hacı Abdullah Halife Mosque were painted by a master named Hacı Hamza from Darendeli in the second half of the XIX. th century.

Figure 41 The inscription "li Eş-şeyh Hamza" (İltar, 2014)

ACKNOWLEDGMENTS: Thanks for their contribution of Governor Dursun Ali ŞAHİN, Lecturer Veli SARIKAMIŞ, Art Historian Gazanfer İLTAR, Architect Berker YAVUZ and Technician Ulaş BİRLEŞ.